

De rol van lokale energievoöperaties in de warmtetransitie

Colofon

Opdrachtgever:

Coöperatieve vereniging Energie van Flevoland UA

Bereikbaarheid:

daarom@energievanflevoland.nl

Opdrachtnemer:

Energie Expertisecentrum Flevoland

Bereikbaarheid:

info@eef-flevoland.nl

Ontwerp: Flow-media

Uitgiftedatum: 7 december 2024

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
	1.1 Aanleiding	4
	1.2 Achtergrond	4
	1.3 Doel van dit document	4
	1.4 Samenvatting	5
2	Kort overzicht van termen en begrippen	6
3	Het landschap van de warmtetransitie	10
	3.1 Belangrijke spelers en hun rollen binnen de gemeentelijke warmtetransitie	10
	3.2 Gemeentelijke processen en beleidsstukken in de warmtetransitie	12
4	Regels voor warmtebedrijven onder wcv	14
	4.1 Deelname van energiecoöperaties en warmtegemeenschappen in warmtebedrijven	16
	4.2 Deelname van coöperaties in specifieke onderaannemers van een warmtebedrijf	19
	4.3 Wat is een warmtegemeenschap?	20
	4.4 Proces voor aanwijzing/ontheffing/uitzondering warmtebedrijf volgens de Wcv	21
5	Rolneming in een warmteproject	26
	5.1 In te brengen capaciteiten door coöperaties in een warmtebedrijf	26
	5.2 Deelname en andere mogelijke rollen voor een coöperatie in een warmteproject	28
	5.3 Regels en beperkingen voor voorwaarden en zeggenschap vanuit de Wcv	29
	5.4 Inspraakmomenten	30
6	Identificeren en initiëren van een coöperatief warmteproject	32
	6.1 Kansen identificeren aan de hand van beleidsstukken	32
	6.2 Indicatoren voor de slagingskans van een warmtenet	33
7	Samenwerking aangaan met de gemeente	34
8	Huidige stand van zaken in de warmtetransitie, doorkijk na 2025	37
9	Stand van zaken en kansen voor cooperaties in Flevoland	38
10	Voorbeelden van projecten en de rol van energiecoöperaties	41
11	Verdere ontwikkeling van een collectief warmteproject	47
12	Contactinformatie van relevante partijen	47

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Energie van Flevoland (EvF) is de koepelorganisatie van Flevolandse energiecoöperaties. De leden van EvF onderzoeken momenteel wat hun rol en strategie m.b.t. de warmtetransitie moet zijn. In de 'Werkgroep Warmte' komen de leden van EvF samen om informatie uit te wisselen over de mogelijkheden op het gebied van de warmtetransitie op basis waarvan de leden ieder voor zich kunnen bepalen welke rol en strategie ze kiezen. Het verzoek aan het Energie Expertisecentrum Flevoland (EEF) is om hen daarbij te helpen met kennis en expertise.

1.2 Achtergrond

Eén van de centrale thema's van de aankomende Wet collectieve warmte (Wcw) is het feit dat warmtenetten -meer dan voorheen- in publieke handen moeten komen. Bij grootschalige warmtenetten (met 1.500 aansluitingen of meer) legt de Wcw gemeenten regels op die deze publieke zeggenschap verplicht stellen. Voor kleinere warmtenetten gelden deze regels niet, maar dit neemt niet weg dat publieke zeggenschap ook voor kleinere warmtenetten voordelen biedt. Publieke zeggenschap kan betekenen dat het warmtebedrijf in handen is van een publieke partij, zoals gemeente, provincie, rijk en/of netbeheerder. Hiernaast kunnen ook coöperaties als eigenaar optreden.

De voordelen van coöperatieve warmtebedrijven zijn legio. Zo hebben bewoners meer zeggenschap over de verduurzaming van de warmtevoorziening van hun huis; een proces wat langdurig een grote impact heeft op hun huishouden en portemonnee. Coöperatief eigenaarschap biedt bewoners de mogelijkheid om een duurzame warmteoplossing

te zoeken die aansluit op hun wensen, behoeften, visie, tijdslijn en budget. Coöperatieve aanpak schept eigenaarschap, sociale cohesie en draagvlak voor verduurzaming onder bewoners. Niet in de laatste plaats kan een goed georganiseerd coöperatief warmtebedrijf zorgen voor vertrouwen, transparantie en potentieel lagere kosten.

Het gemeentelijke warmtebeleid in den lande is volop in ontwikkeling, de gemeenten hebben de verantwoordelijkheid om de komende jaren duurzaam warmtebeleid verder te ontwikkelen en uit te rollen. In het geval van collectieve warmte ligt ook het initiatief om warmtebedrijven te organiseren (en hierin deel te nemen) en in de ontwikkeling van warmtenetten in de eerste plaats bij de gemeenten. Een coöperatief warmteproject is veelal een intensieve co-creatie tussen een burgerinitiatief en de gemeente. Het is voor beiden van belang dat coöperaties effectief inhaken op het gemeentelijke warmtebeleid, en dat er een diepgaande dialoog tot stand komt.

1.3 Doel van dit document

Dit document is voor bestaande en aspirant energiecoöperaties in Flevoland die een rol willen spelen in de verduurzaming van de warmtevraag in hun omgeving. Om als energiecoöperaties een rol te spelen in de warmtetransitie, is het zaak inzichtelijk te hebben wat het warmtebeleid bij de zes Flevolandse gemeenten inhoudt en hoe dit zich ontwikkelt.

In dit document bekijken we de gevolgen van de Wcw, inclusief de verschillende soorten warmtebedrijven die de Wcw onderscheidt,

en de kansen en uitdagingen die deze specifieke varianten bieden voor coöperaties om een rol te nemen. Vervolgens bekijken we hoe gemeenten hun warmtebeleid vormgeven; welke kansen de beleidsstukken van de Flevolandse gemeenten bieden voor coöperaties, en hoe je als energiecoöperaties samenwerking zoekt met de gemeenten om op deze kansen in kunnen springen. Centrale vragen in dit kennisdocument zijn dan ook: "Hoe begin je een warmteproject?" en "Welke rol kan een warmtecoöperatie hierin spelen?"

1.4 Kernvragen voor (aspirant) coöperaties

Elke (aspirant)energiecoöperatie zal zichzelf verschillende vragen moeten stellen om een warmteproject op te kunnen starten. Het proces richting een warmteproject is niet lineair en zodoende zullen onderstaande vragen parallel aan elkaar beantwoord moeten worden. Hieronder staan de drie belangrijkste vragen beschreven, met verwijzingen naar de hoofdstukken waar hierover informatie te vinden is.

Welke rol binnen de warmtetransitie past bij onze coöperatie en haar doelstellingen?

- [4 Regels voor warmtebedrijven onder de Wcw](#)
- [5 Rolneming In een warmteproject](#)

Hoe identificeer je een kansrijk warmteproject?

- [6 Identificeren en initiëren van een coöperatief warmteproject](#)
- [8 Huidige stand van zaken in de warmtetransitie, doorkijk na 2025](#)
- [9 Stand van zaken en kansen voor coöperaties in Flevoland](#)

Hoe bouw je een samenwerking met de gemeente op?

- [7 Samenwerking aangaan met de gemeente](#)

2 Kort overzicht van termen en begrippen

In het warmtelandschap worden bepaalde termen en constructen gebruikt die op elkaar lijken, maar in sommige gevallen een verschillende of specifieke definitie hebben die tot verwarring kunnen leiden. Om dit document leesbaar te houden wordt hieronder een aantal specifieke termen en samenvattingen uitgelegd.

Wet collectieve warmte (Wcw)

Stelt regels en processen voor warmtenetten en warmtebedrijven waaronder organisatievormen, publieke zeggenschap, toestemming om warmte te mogen leveren, financiële gezondheid, duurzaamheid, tarieven en consumentenbescherming. (De Wcw zou oorspronkelijk op 1 januari 2025 in werking moeten treden, maar het is op het moment van schrijven onduidelijk of dit uitgesteld zal worden.)

Wet gemeentelijke instrumenten (Wgiw), Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Bgiw)

Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie en het onderliggende Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie. De Wgiw en Bgiw geven -zodra beiden in werking zijn- gemeenten de bevoegdheid om aardgaslevering in specifieke wijken te verbieden en stellen voorwaarden om deze in te mogen zetten. (Op het moment van schrijven is de beoogde inwerkingtreding van de Wgiw 1 januari 2025, en die van het Bgiw op 1 juli 2025.)

Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB)

Deze geven nadere invulling aan verschillende wetten en instrumenten.

Grootschalig collectief systeem

Juridisch fenomeen binnen de Wcw. Een grootschalig collectief is een warmtenet met 1.500 of meer aangesloten woningen of appartementen.

Kleinschalig collectief systeem

Juridisch fenomeen binnen de Wcw. Een kleinschalig collectief is een warmtenet met minder dan 1.500 aangesloten woningen of appartementen. Hiervoor gelden andere regels dan voor een grootschalig collectief.

Warmtegemeenschap

Een energiecoöperatie die voldoet aan bepaalde eisen mag volgens de Wcw optreden als eigenaar of meerderheidsaandeelhouder van een grootschalig

collectief systeem. De term warmteschap is een andere -inmiddels verouderde- benaming voor de warmtegemeenschap. (Zie [hoofdstuk 4.3](#) voor meer informatie over warmtegemeenschappen.)

Aanwijzen

Mechanisme onder de Wcw waarmee grootschalige collectieven toestemming krijgen om warmte te mogen leveren. Niet te verwarren met aanwijsbevoegdheid. (Zie [hoofdstuk 4.5](#) voor meer informatie over het aanwijsproces.)

Ontheffen

Mechanisme onder de Wcw waarmee kleinschalige collectieven toestemming krijgen om warmte te mogen leveren. (Zie [hoofdstuk 4.5](#) voor meer informatie over het ontheffingsproces.)

Aanwijsbevoegdheid

De aankomende bevoegdheid voor een gemeente om wijken aan te wijzen als aardgasvrij. De gemeente neemt een verbod op aardgaslevering op in haar omgevingsplan, voor een bepaald gebied en vanaf een bepaalde datum. (Niet te verwarren met het aanwijzen van een warmtebedrijf.) (Zie [hoofdstuk 3.1](#) voor meer informatie over aanwijsbevoegdheid.)

Warmtekavel

Afgebakend gebied waarop een warmtebedrijf aangewezen kan worden, alleen van toepassing bij een grootschalig collectief. (Zie [hoofdstuk 4.5](#) voor meer informatie over het aanwijsproces en het vaststellen van het warmtekavel.)

Kavelplan

Juridisch fenomeen volgens de Wcw. Het kavelplan vormt het financiële en technische ontwerp van het warmtenet. Dit wordt in stappen uitgewerkt en getoetst. Alleen van toepassing bij een warmtekavel en dus een grootschalig collectief. (Zie [hoofdstuk 4.5](#) voor meer informatie over het aanwijsproces en het kavelplan.)

(Integraal) warmtebedrijf

Eigenaar en exploitant van een warmtenet. De Wcw stelt dat alle warmtebedrijven integraal dienen te zijn, wat wil zeggen verantwoordelijk voor alle aspecten van het opwekken, transporteren en leveren van warmte. Dit is een verandering ten opzichte van de huidige Warmtewet, die wel warmtebedrijven toestaat met losse productie-, infra- en/of leveringsbedrijven. Na inwerkingtreding van de Wcw moeten gefragmenteerde warmtebedrijven fuseren. Ook worden nabijgelegen warmtenetten onder bepaalde omstandigheden verplicht samengevoegd.

Warmteproducent / infrabedrijf / leveringsbedrijf

Losse delen van een warmtebedrijf die zich bezighouden met een enkel deel van de bedrijfsvoering zoals het opwekken of leveren van warmte of het aanleggen en exploiteren van de warmtetransportleidingen. Onder de Wcw mag een integraal warmtebedrijf delen van haar taken uitbesteden. De genoemde bedrijven zijn echter wel onderaannemers; het integrale warmtebedrijf draagt de gehele eindverantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering.

Transitievisie Warmte (TVW)

De TVW is de gemeentelijke strategie voor het verduurzamen van de warmtevoorziening van de bebouwde omgeving. Elke gemeente heeft in 2021 haar TVW vastgesteld. De TVW wordt elke 5 jaar herijkt, zij het dat dit in 2026 in de vorm van een warmteprogramma zal gebeuren. (Zie [hoofdstuk 3.2](#) voor meer informatie over de TVW.)

Warmteprogramma

Opvolger van de TVW, waarvan de eerste voor 31-12-2026 vastgesteld moet zijn. Het warmteprogramma is een zogenoemd verplicht programma onder de omgevingswet en heeft dan ook bepaalde eisen te voldoen. Het warmteprogramma heeft dezelfde reikwijdte als de TVW, maar zal in meer detail zijn uitgewerkt en kent een verder uitgewerkte tijdslijn richting een aardgasvrije gemeente. (Zie [hoofdstuk 3.2](#) voor meer informatie over het warmteprogramma.)

Overig gebruikte afkortingen

- PBL** Planbureau voor de Leefomgeving
- RVO** Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
- WKO** Warmte Koude Opslag
- TNO** Nederlandse organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek
- EvF** Energie van Flevoland
- EEF** Energie Expertisecentrum Flevoland
- ENCOZ** Energiecoöperatie Zeewolde
- RES** Regionale Energie Strategie
- DBMO** Design, Build, Maintain, Operate
- ESCO** Energy Service Company
- UA** Uitgesloten van aansprakelijkheid
- KMO** Kleine- en micro-ondernemingen
- NPLW** Nationaal Programma Landelijke Warmtetransitie
- WOW** Warmtenet Oost-Wageningen
- TEO** Aquathermie uit oppervlaktewater
- TEA** Aquathermie uit rioolwater

Wijkuitvoeringsplan

Het wijkuitvoeringsplan geeft per wijk een gedetailleerde uitwerking van het warmteprogramma voor bewoners en andere betrokken partijen. Gemeenten hoeven geen wijkuitvoeringsplannen op te stellen, maar kiezen hier in veel gevallen wel voor. Het is de meest voor de hand liggende methode om de aanwijsbevoegdheid te onderbouwen en hiermee aardgaslevering te kunnen verbieden in de betreffende wijken. (Zie [hoofdstuk 3.2](#) voor meer informatie over de wijkuitvoeringsplannen.)

Omgevingsplan

Onder de omgevingswet heeft elke gemeente een omgevingsplan. Dit is een centraal beleidsstuk wat alle regels en verordeningen voor de fysieke leefomgeving bevat. Het bevat regels wat betreft ruimtelijke ordening, milieu, water en bouw die voorheen middels losse gemeentelijke verordeningen e.d. werden geregeld. Daarnaast bevat het omgevingsplan een aantal regels die zijn overgedragen van de rijksoverheid naar de gemeente. Het aanwijzen van aardgasvrije wijken wordt definitief door een verbod op aardgaslevering in het omgevingsplan op te nemen middels een wijzigingsbesluit. (Zie [hoofdstuk 3.2](#) voor meer informatie over het omgevingsplan.)

Warmteplan

Beleidsstuk wat technische details van een warmtenet of alternatieve warmtevoorziening bevat en regels stelt voor verschillende betrokken partijen.

Een warmteplan is in verschillende gevallen verplicht, bijvoorbeeld bij nieuwbouw of grootschalige renovatie. Bij een beoogd warmtenet voor de bestaande bouw vormt het warmteplan een onderlegger voor het uiteindelijke kavelplan of ontwerp. Warmteplannen zijn sinds de invoering van de omgevingswet opgenomen in het gemeentelijke omgevingsplan. (Zie [hoofdstuk 3.2](#) voor meer informatie over warmteplannen.)

Volloop/ volloopercentage/ volloopriscio

Het volloopercentage is het aandeel bewoners binnen het plangebied van een warmtenet dat ervoor kiest op het warmtenet aan te sluiten. De volloop is een belangrijke factor in het slagen van een warmtenet. Het volloopriscio is het risico dat minder bewoners dan gepland zich laten aansluiten, wat de haalbaarheid en gebruikerstarieven negatief beïnvloedt. Bewoners van bestaande bouw kunnen niet verplicht worden om aan te sluiten, wel kan de gemeente aardgas in een wijk verbieden (aanwijsbevoegdheid inzetten), waarmee bewoners zelf een duurzaam warmtesysteem moeten aanschaffen als ze niet willen aansluiten. Bij bestaande bouw kan de gemeente aansluiting op het warmtenet verplicht stellen in het warmteplan.

Autoriteit Consument & Markt (ACM)

Beschermt de belangen van consumenten. De ACM heeft een toezichhoudende rol op warmtebedrijven en warmtenetten, en blijft deze houden onder de Wcw het geval.

3 Het landschap van de warmtetransitie

Warmte vormt een derde van de totale Nederlandse energievraag, de helft hiervan is in de vorm van gebouwverwarming. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat er in 2030 55% minder CO₂ uit wordt gestoten dan in 1990 en 1,5 miljoen woningen duurzaam, ofwel aardgasvrij, verwarmd worden. In 2050 dient Nederland klimaatneutraal te zijn, oftewel 0% CO₂ netto uitstoot. De warmtetransitie vormt een aanzienlijk deel van de energietransitie.

De rijksoverheid heeft de regie in de warmtetransitie bij de Nederlandse gemeenten neergelegd met de uitrol van de Omgevingswet, Wet collectieve warmte en Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie. Dit betekent ook dat gemeenten nieuwe taken en verantwoordelijkheden krijgen waarvoor ze kennis en expertise moeten opbouwen.

3.1 Belangrijke spelers en hun rollen binnen de gemeentelijke warmtetransitie

De gemeente

De gemeente is de **regisseur van de lokale warmtetransitie**. Ze ontwikkelt de strategie uit om de gebouwen in haar grondgebied in 2050 aardgasvrij te maken. Per wijk worden warmtetechnieken en een tijdslijn tot een aardgasvrije verwarming bepaald. Deze strategie werd aanvankelijk uitgewerkt in de TVW, welke elke 5 jaar herijkt wordt. De eerstvolgende herijking heeft in de vorm van een warmteprogramma en is verplicht voor 31-12-2026. De strategie uit het warmteprogramma kan -optioneel- in wijkuitvoeringsplannen worden uitgewerkt.

De gemeente krijgt het **alleenrecht om bedrijven toe te staan warmte te leveren op haar grondgebied** na ingang van de Wcw. De Wcw verbiedt -net als de huidige warmtewet- in principe warmtelevering tenzij de gemeente goedkeuring verleent. De Wcw stelt regels waaronder gemeenten warmtekavels mogen vaststellen. Ze wijst vervolgens een integraal warmtebedrijf aan op dit kavel. Bij kleinschalige collectieven verleent de gemeente een ontheffing voor een bepaalde periode en een bepaald gebied -er is dan geen sprake van een warmtekavel of van aanwijzen-.

Ook heeft de gemeente een grote rol in het vormen van warmtebedrijven. Als in het warmteprogramma een warmtenet wordt voorgesteld, moet er een warmtebedrijf worden aangetrokken om dit warmtenet te ontwikkelen en exploiteren. De gemeente is de logische partij om het voortouw te nemen in het organiseren van een warmtebedrijf en het ontwikkelen van het warmtenet. Dit is al helemaal het geval bij een grootschalig collectief, aangezien de Wcw hier een vorm van publiek eigenaarschap verplicht. In dergelijke gevallen is het ook zeer waarschijnlijk dat de gemeente zelf in het warmtebedrijf deelneemt, al dan niet in samenwerking met andere publieke, private en/of coöperatieve partners.

Hiernaast krijgt de gemeente **de bevoegdheid om de aardgaslevering in wijken te beëindigen**. De Wgiw en Bgiw bieden deze bevoegdheid. Dit is een ingrijpend en omvangrijk proces waarvoor het juridische fundament in het warmteprogramma wordt gelegd. De regels uit het Bgiw borgen dat dit op een redelijke wijze gebeurt met oog voor de belangen en rechten van de bewoners en andere belanghebbenden in het gebied.

Algemene wetgeving wat betreft planschade blijft van kracht, al is er hierop nog geen jurisprudentie. Met het inzetten van aanwijsbevoegdheid mogen bewoners niet worden verplicht om aan te sluiten op een warmtenet. Wel moeten ze zelf tijdig een alternatieve warmtevoorziening aanschaffen, die qua duurzaamheid en energie-efficiëntie minstens even goed scoort als het systeem (warmtenet) wat de gemeente voorstelt. In de praktijk zal de gevraagde investering maken dat meer bewoners voor een warmtenet zullen kiezen.

Hiernaast is er nog aan aantal andere aspecten dat relevant is bij een collectieve warmtevoorziening en waarin de gemeente een rol speelt. Ze kan bijvoorbeeld een rol spelen als **bevoegd gezag voor vergunningen, grondeigenaar of aanvrager van subsidies** (provinciaal, nationaal of Europees). Ook spelen bij collectieve warmteprojecten andere gemeentelijke afdelingen vaak een rol; bijvoorbeeld op het **sociaal-, ruimtelijk- of juridische vlak**.

Kortom, de gemeente heeft een centrale rol in het initiëren, vormgeven en uitvoeren van de warmtetransitie, waarbij ze verantwoordelijk is voor een groot aantal processen.

Het warmtebedrijf

Naast de gemeente heeft een warmtebedrijf ook een grote rol in de warmtetransitie. Warmte is een essentiële voorziening, en afnemers van een warmtenet zijn langdurig afhankelijk van een warmtebedrijf wat betreft de tariefstelling en leveringszekerheid. De Wcw stelt daarom integrale warmtebedrijven verplicht.

Een integraal warmtebedrijf is verantwoordelijk voor alle aspecten van de bedrijfsvoering van een warmtenet. Hieronder vallen de opwek en levering van warmte, en het aanleggen en onderhouden van alle delen van het warmtenet zoals bron, leidingnet en aansluitingen. Het warmtebedrijf voert deze taken op een betrouwbare, duurzame en kosteneffectieve wijze uit. Ze **legt hierover verantwoording af aan de ACM**, die controleert middels plantoetsingen, een investeringsplan en periodieke rapportages.

Als de gemeente niet zelf aandeelhouder is in het warmtebedrijf zal ze op zijn minst nauw samenwerken met het warmtebedrijf in **het ontwikkelingsproces voor het warmtenet**.

Autoriteit Consument & Markt

De ACM treedt op als waakhond en stelt regels voor warmtenetten en warmtebedrijven om de belangen van gebruikers te beschermen. Ze handhaaft op het gebied van duurzaamheid, leveringszekerheid, en het selectie- en aanwijsproces voor het warmtebedrijf. Tijdens het aanwijs- of ontheffingsproces (wat later beschreven wordt) beoordeelt de ACM het warmtebedrijf en het ontwerp voor het warmtenet, ze controleert het investeringsplan voorafgaand aan realisatie en voert periodieke herbeoordelingen uit. Op deze manier borgt de ACM of het warmtebedrijf organisatorisch, technisch en financieel capabel is. Hiernaast is de ACM verantwoordelijk voor het bepalen van de maximale gebruikerstarieven.

3.2 Gemeentelijke processen en beleidsstukken in de warmtetransitie

De gemeente kent binnen haar rol verschillende taken in de warmtetransitie. Onderstaande procesgang toont chronologisch de verschillende beleidsstukken die de gemeente heeft of nog zal maken.

- Transitievisie warmte (TVW)
- Warmteprogramma
- Wijkuitvoeringsplannen
- Wijziging Omgevingsplan

Hieronder volgt een uitleg van de bovenstaande beleidsstukken, plus een aantal andere relevante beleidsstukken.

TVW

De TVW is reeds eind 2021 vastgesteld door elke gemeente en moet elke 5 jaar herijkt worden. In [hoofdstuk 9](#) wordt op de inhoud van de Flevolandse TVW's ingegaan. Hierin is beschreven welke warmteoplossing per gebied binnen de gemeente beoogd is. De TVW zal overgaan in het warmteprogramma. In afwachting van het warmteprogramma kan de TVW benut worden om inzicht te krijgen in de koers die de gemeente heeft uitgezet voor de warmtetransitie. Energiecoöperaties kunnen de TVW benutten om aan de hand van de hierin voorgestelde warmteoplossingen kansen te identificeren voor een coöperatief warmtesysteem.

Warmteprogramma

Elke gemeente dient eind 2026 een eerste warmteprogramma te hebben, vastgesteld door het college van B&W. Het warmteprogramma is een herijking van de TVW met meer detail. Ze stelt per wijk of gebied een warmteoplossing voor, en beschrijft hiernaast per wijk het tijdsplan naar een aardgasvrije warmtevoorziening. Voor wijken die voor 2035 aardgasvrij gaan worden moet dit in meer detail worden beschreven, dan voor wijken die later aardgasvrij moeten zijn.

Sinds het opstellen van de TVW is het speelveld veranderd. De TVW's zijn gebaseerd op de PBL startanalyse. In 2025 zal een nieuwe startanalyse uitkomen, waarop het warmteprogramma gebaseerd dient te worden. Deze is aangepast aan de hand van het huidige warmte-landschap, waarbij ontwikkelingen zoals technische innovatie, een herziene bronnenstrategie en netcongestie worden meegenomen. Daarmee zal het warmteprogramma beter aansluiten op de actuele situatie dan de TVW. Voor het vaststellen van het warmteprogramma is het voeren van participatiebeleid verplicht. Hierbij wordt

de mening van bewoners opgehaald en afgewogen. Dit is een proces waar energiecoöperaties een rol in kunnen spelen. Omdat in het warmteprogramma beslissingen definitief worden, is het zaak om als energiecoöperatie al tijdens het opstellen van het warmteprogramma betrokken te zijn, zodat ze invloed kan uitoefenen op de beleidsvorming. Het warmteprogramma is alleen bindend voor de gemeente; er is dan ook geen beroep tegen de vaststelling mogelijk.

Warmteplannen

Een warmteplan bevat de technische uitwerking van een warmtenet of een andere duurzame warmtevoorziening voor een wijk. Een warmteplan heeft meer detail dan het warmteprogramma, maar minder uitvoergericht dan een de wijkuitvoeringsplan. Gemeenten kunnen ervoor kiezen om delen van hun warmtestrategie uit te werken middels warmteplannen, en in sommige gevallen is dit verplicht, bijvoorbeeld bij Nieuwbouw- of grootschalige renovatieplannen.

Een warmteplan bevat bindende regels voor verschillende partijen; bij nieuwbouw of grootschalige renovatieplannen, kan het warmteplan zelfs een verplichting bevatten om woningen aan te sluiten op het warmtenet. Bij een plan voor een nieuw warmtenet in de bestaande bouw vormt het warmteplan een onderlegger voor het uiteindelijke kavelplan. In dit laatste gevallen kan in het warmteplan geen verplichting tot aansluiten worden opgenomen. De gemeente kan aardgasgebruik verbieden door haar aanwijsbevoegdheid in te zetten, maar ook hiermee kan ze bewoners niet verplichten om aan te sluiten op een warmtenet. Warmteplannen zijn sinds de invoering van de omgevingswet onderdeel van het gemeentelijke omgevingsplan.

Wijkuitvoeringsplannen

Een wijkuitvoeringsplan is een gedetailleerde en praktische voortzetting van het warmteprogramma. Het is een niet-verplicht beleidsstuk, en wordt per wijk opgesteld. De gemeenteraad is het bevoegd gezag, ze stelt de wijkuitvoeringsplannen vast middels een raadsbesluit. Bij warmtenetten is het wijkuitvoeringsplan een veelvoorkomend beleidsstuk, omdat het belangrijk is dat bewoners weten wat hen te wachten staat in de ontwikkeling van het warmtenet. In een wijk waar een warmtenet wordt voorgesteld beschrijft het wijkuitvoeringsplan bijvoorbeeld in detail de praktische gevolgen voor gebruikers zoals de technische details en betaalbaarheid. Het ligt voor de hand dat betrokken partijen in het warmtebedrijf -zoals energiecoöperaties- een bijdrage leveren in het opstellen van het wijkuitvoeringsplan. De onderbouwing voor het aanwijzen van een wijk als aardgasvrij wordt het wijkuitvoeringsplan gelegd. Ook tegen het wijkuitvoeringsplan is geen beroep mogelijk.

Wijziging van het omgevingsplan

Als de gemeente ervoor kiest om de aardgaslevering in een wijk te beëindigen, bouwt ze hiervoor dossier op in het warmteprogramma en het wijkuitvoeringsplan. Hierna kan middels een wijziging van het Omgevingsplan het beëindigen van de levering van aardgas vastleggen. De raad is het bevoegd gezag voor het wijzigen van het omgevingsplan, maar mag dit delegeren aan het college van B&W. Het is mogelijk voor bewoners en andere betrokkenen om bezwaar te maken tegen het wijzigen van het omgevingsplan.

Overige gemeentelijke beleidsdocumenten

De gemeente heeft meerdere visies en beleidsplannen waarbij het warmtesysteem op een manier een rol zal spelen, zoals gebiedsvisie, omgevingsvisie, duurzaamheidsvisie of warmteplannen. Door deze stukken te monitoren en nieuwe besluiten te volgen kan een warmtecoöperatie kansen identificeren en tijdig in gesprek treden met de gemeente.

Regionale Energie Strategie (RES) en netbeheerders

De netbeheerders Liander en TenneT hebben een "Actieplan Netcongestie Flevopolder" gepubliceerd. Hierin staat welke acties de netbeheerders ondernemen om netcongestie tegen te gaan. De netbeheerders gaan niet veel in op het warmtesysteem. Wel staat erin dat netbeheerder inwoners aanmoedigen om op hybride warmtepompen over te gaan in plaats van een volledig elektrische warmtepomp. Het organiseren van collectieve inkoop en gezamenlijke uitrol van hybride warmtepompen vormt een kans voor energiecoöperaties.

De RES schetst een algemener beeld van de plannen voor het warmtesysteem in Flevoland. Wel geeft de RES aan dat de focus ligt op het benutten van lokale hernieuwbare warmtebronnen en dat transport over lange afstanden zo veel mogelijk beperkt dient te blijven. Initieel worden de gemeenten aangespoord om lokale warmteoplossingen te zoeken en ontwikkelen. Energie coöperaties kunnen hierbij faciliteren door zelf lokaal te zoeken naar potentiële hernieuwbare bronnen.

4 Regels voor warmtebedrijven onder de WCW

De invoer van de Wet collectieve warmte (Wcw) gaat het warmtelandschap veranderen. De Wcw verbiedt in principe levering van warmte, en geeft gemeenten het alleenrecht om warmtebedrijven toe te staan in

hun grondgebied. De Wcw onderscheidt een aantal verschillende soorten warmtenetten, waarvoor de regels onderling ietwat verschillen. Hieronder staan de soorten en de belangrijkste verschillen.

	Uitzonderingsposities	Klein collectief systeem	Groot collectief systeem	
			Publiek	Privaat
Voorwaarden	<10 woningen/ verhuurder VVE/ Industrieel of bedrijfsmatig	100 - 1499 aansluitingen	1500 aansluitingen of meer	1500 aansluitingen of meer + alleen tijdens ingroeiperiode + alleen indien geen publiek warmtebedrijf of warmtegemeenschap beschikbaar is
Toegestane organisatie	Geen beperkingen	Geen beperkingen	Meerderheids belang in handen van publieke partij of warmte- gemeenschap	Geen beperkingen
aanwijzing/ ontheffing/ vrijstelling	Vrijgesteld/ ontheffing (gemeente bepaalt)	Ontheffing	Aanwijzing	
Warmtekavel	n.v.t.	n.v.t.	Ja	
ACM beslissing	Nee	ACM bepaalt of dit nodig is	Verplicht	
ACM hertoetsing	Nee	3-jaarlijks	Jaarlijks	
Investerings plan	Niet verplicht	Niet verplicht	Verplicht	

De Wcw stelt regels waaraan alle warmtebedrijven dienen te voldoen. Zo zijn er regels over duurzaamheid, publieke zeggenschap, financiën, leveringszekerheid, leveringstarieven en gebruikersvoorwaarden. Deze regels zijn voor een groot deel om gebruikers te beschermen tegen de monopoliepositie die een warmtebedrijf van nature heeft.

De regels voor warmtenetten zijn eenvoudiger naar mate het systeem kleiner is, waardoor de regeldruk in verhouding staat tot het systeem en ook haalbaarder is voor kleinere warmtebedrijven.

Bij een grootschalig collectief systeem eist de Wcw dat het meerderheidsaandeel (en dus de finale zeggenschap) in handen is van een publieke partij (zoals een gemeente, provincie en/of rijk), of van een warmtegemeenschap. Een warmtegemeenschap is een juridisch fenomeen, coöperaties kunnen onder bepaalde voorwaarden als warmtegemeenschap erkend worden. (Waarover meer in hoofdstuk 4.3.) Als warmtegemeenschap mag de coöperatie optreden als de eigenaar of meerderheidsaandeelhouder van het warmtebedrijf wat een groot collectief warmtesysteem exploiteert.

Kleinschalige collectieve systemen vallen niet onder bovenstaande eisen qua eigenaarschap, en mogen ook door volledig commerciële warmtebedrijven worden geëxploiteerd. De ACM toetst in het ontheffingsproces of een klein collectief systeem niet eigenlijk een verkapt groot systeem is. Een groot net kan bijvoorbeeld worden opgesplitst of verkleind om zo onder de soepelere regels voor kleine collectieven te vallen.

Warmtesystemen die onder een uitzonderingspositie vallen, worden niet gereguleerd door de regels van de Wcw. In veel gevallen worden deze gebruikers namelijk al beschermd door het huurrecht of de statuten van een VvE. Gebruikers kunnen in het geval van te hoge tarieven of andere klachten t.o.v. de exploitant zelf de ACM inschakelen. De gemeente bepaalt per geval of een ontheffingsproces doorlopen dient te worden (zoals bij een klein collectief systeem).

4.1 Deelname van energiecoöperaties en warmtegemeenschappen in warmtebedrijven

Er zijn verschillende manieren waarop een coöperatie kan deelnemen in een integraal warmtebedrijf. Hieronder wordt middels een aantal voorbeelden getoond op welke manieren een coöperatie kan deelnemen in een warmtebedrijf. Het gaat hierbij expliciet over het warmtebedrijf wat een grootschalig collectief exploiteert, omdat de Wcw voor klein- schalige systemen geen publieke zeggenschap voorschrijft.

Alle beschreven governance modellen zijn evengoed ook bij kleinschalige systemen toe te passen. De commerciële varianten voor een grootschalig collectief systeem worden buiten beschouwing gelaten, omdat de gemeente alleen een commercieel warmtebedrijf mag aanwijzen als er geen publiek warmtebedrijf of warmtegemeenschap voorhanden is.

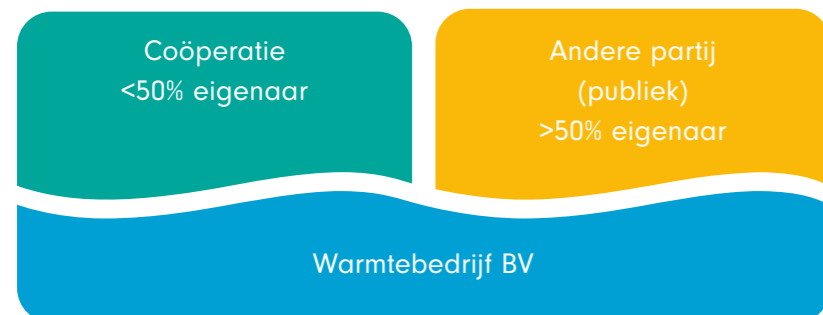
De warmtegemeenschap als eigenaar of als meerderheidsaandeelhouder

Als een coöperatie het eigenaarschap of een meerderheidsbelang (en daarmee de finale zeggenschap) over het warmtebedrijf heeft, dient ze als warmtegemeenschap erkend te worden. De coöperatie is in de praktijk niet zelf het warmtebedrijf, maar de eigenaar van een aparte BV, die het feitelijke warmtebedrijf vormt. Dit is hieronder afgebeeld. De meerderheidsaandeelhouder heeft altijd de finale zeggenschap over het warmtebedrijf en mag alleen over bepaalde onderwerpen afspraken maken die zeggenschap beperken ten gunste van minderheidsaandeelhouders. (Dit wordt verder beschreven in [hoofdstuk 5.3](#)).

De warmtegemeenschap als minderheidsaandeelhouder

Een coöperatie kan ook een minderheidsbelang in een warmtebedrijf hebben, waarbij een publieke partij zoals de gemeente het meerderheidsbelang heeft. Deze constructie is hieronder afgebeeld. In dit geval hoeft de coöperatie niet als warmtegemeenschap erkend te worden (al mag ze zich zo noemen en gedragen). De publieke partij heeft altijd de finale zeggenschap. Ze mag alleen over bepaalde onderwerpen afspraken maken die zeggenschap beperken ten gunste van minderheidsaandeelhouders -zoals de coöperatie-. (Dit wordt verder beschreven in [hoofdstuk 5.3](#)).

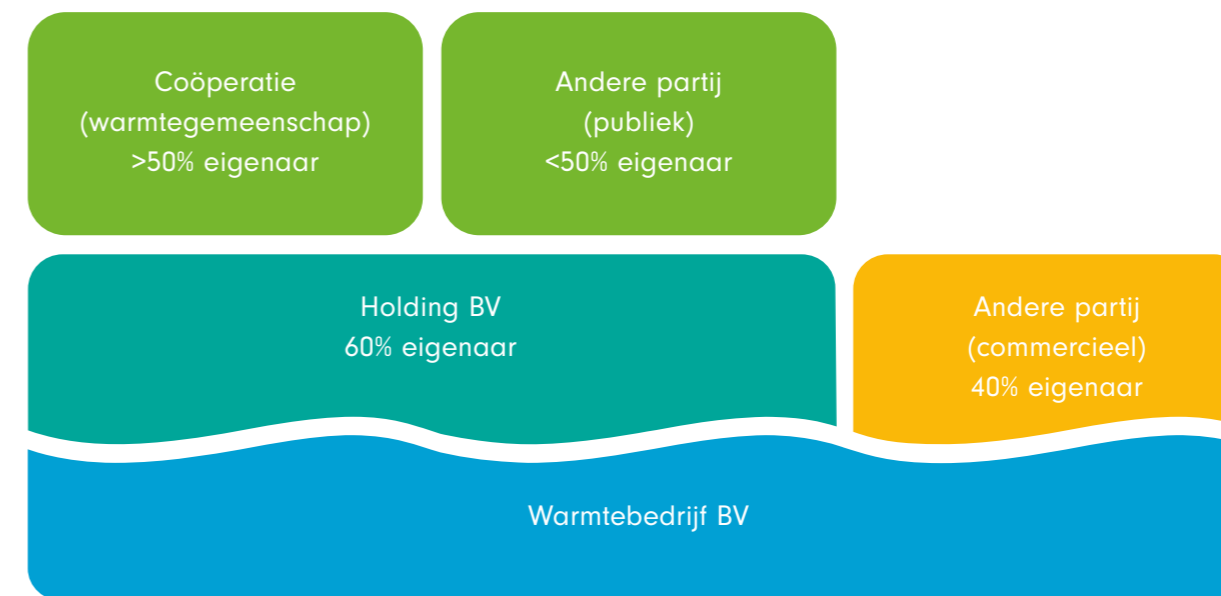

De warmtegemeenschap en een andere publieke partij als gezamenlijke minderheidsaandeelhouders

Onderstaande constructie is **niet** toegestaan. Óf de warmtegemeenschap óf de publieke partij dient minstens 50% +1 van de aandelen te bezitten. Ook al voldoen beide partijen als eigenaars volgens de Wcw en hebben ze opgeteld een meerderheidsbelang. De reden hiervoor is dat de derde (commerciële) deelnemer de doorslaggevende stem zou krijgen als de warmtegemeenschap en de andere publieke deelnemer het oneens zijn.

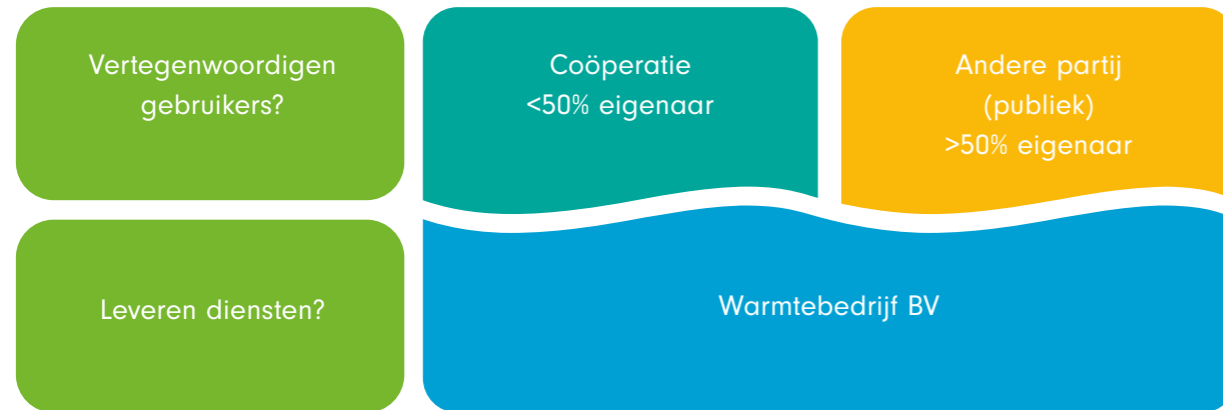

Het onderstaande voorbeeld is een alternatief op bovenstaande situatie die **wel** is toegestaan. De totale aandeelverhoudingen zijn vrijwel identiek als hierboven, maar het meerderheidsaandeel -en dus de zeggenschap- over het warmtebedrijf ligt bij de tussenliggende holding. De warmtegemeenschap heeft als meerderheidsaandeelhouder van deze holding de finale zeggenschap over het warmtebedrijf. (Een 50/50 aandelenverhouding in de holding kan besluitvoering moeilijk maken als de deelnemers het oneens zijn.)

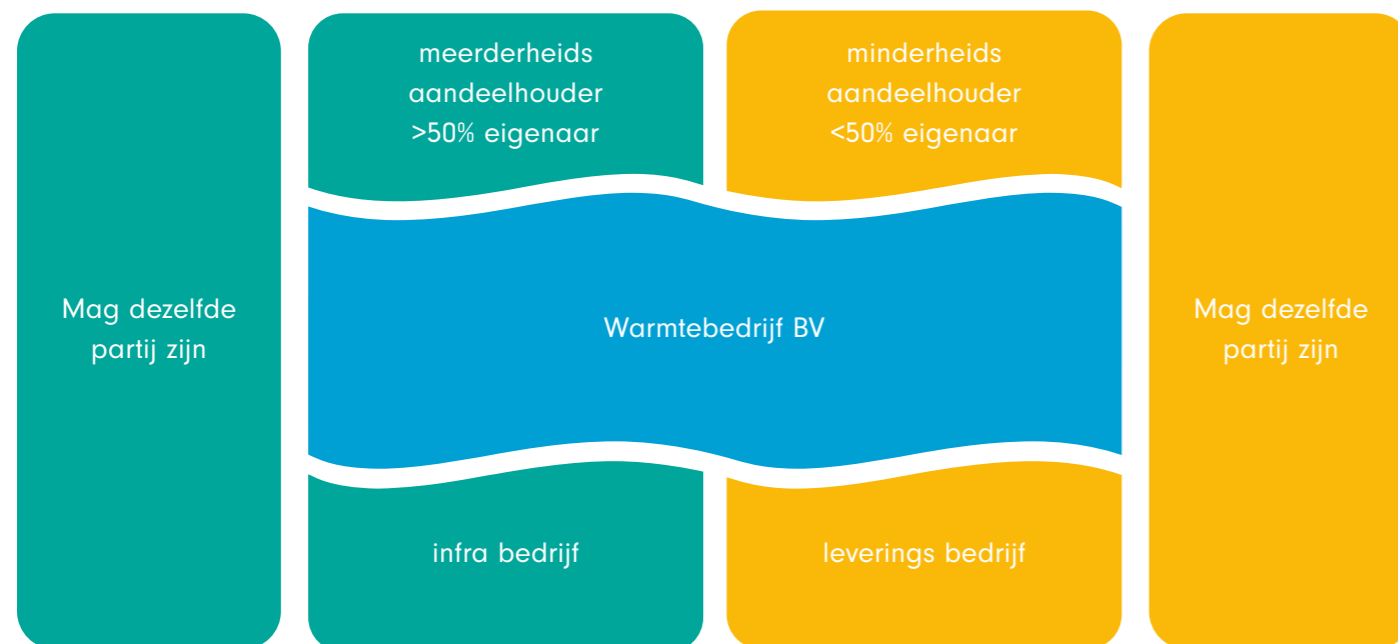
De coöperatie als minderheidsaandeelhouder en/of onderaannemer.

De coöperatie (of een andere minderheids-aandeelhouder) kan als minderheidsaandeelhouder ook invloed uitoefenen door taken te vervullen in de exploitatie van het warmtenet. In het voorbeeld hieronder is te zien hoe de coöperatie een rol speelt door diensten te leveren aan het warmtebedrijf of door de gebruikers vertegenwoordigen. De coöperatie kan er zelfs voor kiezen op een dergelijk manier betrokken te zijn zonder enig eigenaarschap te hebben, afhankelijk van de afspraken die hierover worden gemaakt met de andere deelnemers.

Aandeelhouders als onderaannemer.

Het warmtebedrijf is verantwoordelijk voor aanleg, beheer en onderhoud van de infrastructuur, en voor de inkoop en levering van warmte. Dit wil niet zeggen dat ze dit zelf hoeft te doen; een warmtebedrijf mag dit uitbesteden aan andere partijen. Een minderheidsaandeelhouder in het warmtebedrijf kan tegelijkertijd ook een onderaannemer van het warmtebedrijf zijn, zoals hierboven te zien. Op deze manier heeft de minderheidsaandeelhouder een vinger in de pap in de bedrijfsvoering van het warmtebedrijf en enige controle over haar investering, ondanks het feit dat ze geen doorslaggevende zeggenschap heeft in het warmtebedrijf.

4.2 Deelname van coöperaties in specifieke onderaannemers van een warmtebedrijf

De Wcw schrijft integraal verantwoordelijke warmtebedrijven voor, voor zowel kleinschalige- als grootschalige collectieven. Zoals in de diagrammen in [hoofdstuk 4.1](#) te zien is, kan een integraal warmtebedrijf ervoor kiezen om bepaalde delen van haar taken uit te besteden aan onderaannemers. Dit zijn veelal partijen met een specifieke expertise. Denk bijvoorbeeld aan de aanleg en het beheer van de warmtebron of het leidingnet of aan contractbeheer, administratie en klantbeheer voor het leveren van warmte. Het is voor een coöperatie in principe ook mogelijk om deel te nemen in een van deze deelbedrijven, mits dit in lijn is met haar doelen en capaciteiten. Bedenk hierbij goed of een mogelijke deelname bijdraagt aan het doel van de coöperatie, en welke inbreng en capaciteiten de coöperatie inbrengt t.o.v. de andere stakeholders.

De Wcw stelt eisen wat betreft publieke zeggenschap aan het integrale warmtebedrijf, maar niet aan de onderaannemers. Juridisch gezien staat het een coöperatie vrij om deel te nemen in een van deze onderdelen of onderaannemers van het warmtebedrijf. De ACM heeft vanuit de Wcw de taak om te controleren of het warmtebedrijf organisatorisch, technisch en financieel capabel is om haar taken uit te voeren. Het ligt voor de hand dat de ACM hierbij de gehele samenwerking beoordeelt, inclusief onderaannemers die het warmtebedrijf in bepaalde inhoudelijke capaciteiten voorzien. Ook andere regels -zoals bijvoorbeeld de op kostprijs gebaseerde maximumtarieven- blijven logischerwijs van kracht als het warmtebedrijf taken verlegt naar onderaannemers. Het warmtebedrijf zal de samenwerking met deze onderaannemers zo moeten vormgeven dat ze aan haar wettelijke verplichtingen voldoet.

Een belangrijk gegeven in warmtesystemen is dat bron, infrastructuur en afname nauw verbonden zijn. Dit is wezenlijk anders dan bij andere vormen van duurzame energie-opwek zoals wind of zon. Het is mogelijk om een windturbine of zonnepark te ontwikkelen en de opgewekte energie te verkopen

aan verschillende afnemers; de infrastructuur is bovendien al aanwezig. Bij warmtenetten is dit anders; warmtebron, transportinfrastructuur en afnemers zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en kunnen alleen integraal ontwikkeld worden. De betrokken partijen zijn tijdens de exploitatiefase langdurig en wederzijds van elkaar afhankelijk.

Er zijn overigens verschillende situaties te bedenken waarbij een gedeelte van een warmtenet apart ontwikkeld wordt, zij het voornamelijk bij bestaande warmtenetten. Bijvoorbeeld als er een nieuwe bron wordt ontwikkeld als vervanging van een fossiele bron. Of bij het ontwikkelen van een aanvullende bron om een toekomstige uitbreiding van het warmtenet mogelijk te maken. Een ander scenario is een uitbreiding van het net waarbij een afnamegebied aan een bestaand warmtenet wordt toegevoegd.

Om een nieuw warmtenet te ontwikkelen is het een vereiste dat er nauw samengewerkt tussen het warmtebedrijf en haar onderaannemers, en dat er heldere afspraken gemaakt worden. Dit gebeurt bijvoorbeeld middels een Design, Build, Maintain, Operate (DBMO) overeenkomst met een partij die (een deel van) de infra bouwt. Of een overeenkomst met een Energy Service Company (ESCO), waarin vastgelegd wordt dat deze partij de volledige warmtelevering op zich neemt en tegen welke voorwaarden dit gebeurt.

Omdat de belangen van alle partijen in deze samenwerking zo nauw verbonden zijn, zal het regelmatig voorkomen dat betrokken onderaannemers ook deelnemen in het warmtebedrijf. (Zoals weergegeven in het laatste voorbeeld van [hoofdstuk 4.1](#).) Op deze manier dragen alle partijen samen de verantwoordelijkheid voor het gehele systeem, en hebben de onderaannemers een drijfveer om zich blijvend in te spannen. Als een partij of onderdeel van het warmtenet niet goed loopt, heeft dit immers directe impact op alle andere partners.

4.3 Wat is een warmtegemeenschap?

Een energiecoöperatie is in de praktijk meestal een coöperatie UA (uitgesloten van aansprakelijkheid). Er zijn andere entiteiten mogelijk, maar een coöperatie UA is verreweg de meest logische en gangbare rechtsvorm, zodoende gaan we hier steeds van uit. In de meeste gevallen is de coöperatie de eigenaar van een warmtebedrijf BV, deze combinatie van coöperatie en warmtebedrijf BV is de warmtegemeenschap.

Een coöperatie mag volgens de Wcw als eigenaar of meerderheidsaandeelhouder optreden in een warmtebedrijf dat een groot collectief warmtenet exploiteert. De Wcw eist in dit geval dat de coöperatie als warmtegemeenschap handelt, dit geldt uiteraard ook voor de warmtebedrijf BV die ze bezit. In alle andere deelnemingen (zoals een

minderheidsdeelname of de exploitatie van een klein collectief systeem) is het als coöperatie niet nodig om als warmtegemeenschap te worden erkend. Een coöperatie mag zichzelf evengoed als warmtegemeenschap identificeren om haar doelstellingen aan alle partijen duidelijk te maken, uiteraard dient ze hier dan ook naar te handelen.

Voor een warmtegemeenschap gelden precies dezelfde voorwaarden als voor een publiek warmtebedrijf wat betreft duurzaamheid, tarieven, rapportage etc. Een warmtegemeenschap is een juridisch fenomeen, en geen aparte juridische entiteit. In de Europese richtlijn 2018/2001/EU zijn regels opgenomen waaraan een coöperatie dient te voldoen om als warmtegemeenschap beschouwd te worden.

De regels voor een warmtegemeenschap zijn als volgt:

- Het hoofddoel is milieuvoordeel of economisch of sociaal voordeel voor aandeelhouders, leden of het gebied waarin de warmtegemeenschap opereert.
- Winst maken is toegestaan, maar niet het hoofddoel.
- De warmtegemeenschap maakt gebruik van duurzame bronnen als belangrijkste warmtebron.
- Lidmaatschap is open en vrijwillig.
- Leden hebben het recht om de warmtegemeenschap te verlaten.
- Leden of aandeelhouders kunnen natuurlijke personen, lokale overheden of middelgrote-, kleine- en micro-ondernemingen (kmo's) zijn.
- Openbare lichamen mogen deelnemen in een warmtegemeenschap, maar niet met een meerderheidsbelang.
- Zeggenschap over de warmtegemeenschap ligt bij leden, vennoten of aandeelhouders die zijn gevestigd in de nabije omgeving van de collectieve warmtevoorziening die de warmtegemeenschap bezit.

Een warmtegemeenschap dient in ieder geval volgens bovenstaande regels te handelen. Het ligt voor de hand dat een coöperatie bovenstaande ook vastlegt in haar statuten. Dit maakt het voor iedereen duidelijk wat de doelstellingen van de coöperatie zijn.

Energie Samen heeft de volgende voorbeeldbepalingen opgesteld die een coöperatie in haar statuten kan opnemen:

De coöperatie beschouwt zichzelf als energiegemeenschap, zoals omschreven in het Europese recht, en zal zich gedragen naar deze omschrijving. Het huishoudelijk reglement geeft ruimte om bovenstaand artikel uit te werken, als volgt:

- a. De energiecoöperatie bepaalt of deze een hernieuwbare energiegemeenschap is, of een burgerenergiegemeenschap.
 - i. Indien de coöperatie een hernieuwbare energiegemeenschap is, houdt deze zich aan het nabijheidsbeginsel.
- b. De energiecoöperatie oriënteert zich op de implementatie in het Nederlandse recht van het begrip energiegemeenschap uit het Europese recht, in het bijzonder in de Energiewet en de Wet collectieve warmtevoorziening.
- c. De energiecoöperatie ziet toe op een structuur van rechtspersoon, of rechtspersonen, die is gebaseerd op vrijwillige en open deelname met democratische controle.
- d. De energiecoöperatie is gericht op het bieden van milieu-, economische of sociale gemeenschapsvoordelen aan haar leden of aan de lokale gebieden waar ze actief zijn.

4.4 De rol van interregionale coöperaties in een warmtebedrijf

Er zijn verschillende energiecoöperaties landelijk actief, zij het veelal op het gebied van zon en wind. Een dergelijke coöperatie zal niet als warmtegemeenschap kwalificeren, omdat de leden van een warmtegemeenschap lokaal gevestigd dienen te zijn. Daarnaast is het van belang dat warmte niet vrij getransporteerd en verhandeld kan worden, wat de mogelijkheden voor landelijke samenwerking beperkt. Alle andere genoemde manieren waarop een coöperatie betrokken kan zijn bij een warmteproject zijn ook voor landelijke coöperaties toegestaan. Samenwerking is het overwegen waard als een dergelijke partij inbreng heeft waar het warmteproject behoefte aan heeft.

Bijvoorbeeld: coöperatie Local4Local handelt in duurzame energie van coöperaties, en zou de benodigde stroom voor het warmtenet kunnen leveren. Nog een voorbeeld: coöperatie SamenOm kan administratie, facturatie en klantcontact voor warmteprojecten verzorgen, ze zou hiermee een rol kunnen spelen in de bedrijfsvoering. In alle gevallen geldt dat de rolneming moet passen bij de inbreng. Een partij kan als onderaannemer of leverancier betrokken zijn. Als er een wederzijdse afhankelijkheid ontstaat, wordt het logischer om een deelname te overwegen.

4.5 Proces voor aanwijzing/ontheffing/uitzondering warmtebedrijf volgens de Wcw

Er zijn verschillende energiecoöperaties landelijk actief, zij het veelal op het gebied van zon en wind. Een dergelijke coöperatie zal niet als warmtegemeenschap kwalificeren, omdat de leden van een warmtegemeenschap lokaal gevestigd dienen te zijn. Hiernaast is het van belang dat warmte niet vrij getransporteerd en verhandeld kan worden, wat de mogelijkheden voor landelijke samenwerking beperkt. Alle andere genoemde manieren waarop een coöperatie betrokken kan zijn bij een warmteproject zijn ook voor landelijke coöperaties toegestaan. Samenwerking is het overwegen waard als een dergelijke partij inbreng

heeft waar het warmteproject behoefte aan heeft. Bijvoorbeeld: coöperatie Local4Local handelt in duurzame energie van coöperaties, en zou de benodigde stroom voor het warmtenet kunnen leveren. Nog een voorbeeld: coöperatie SamenOm kan administratie, facturatie en klantcontact voor warmteprojecten verzorgen, ze zou hiermee een rol kunnen spelen in de bedrijfsvoering. In alle gevallen geldt dat de rolneming moet passen bij de inbreng. Een partij kan als onderaannemer of leverancier betrokken zijn. Als er een wederzijdse afhankelijkheid ontstaat, wordt het logischer om een deelname te overwegen.

Proces voor een groot collectief systeem

Bij een groot collectief systeem verplicht de Wcw de gemeente tot het vast vaststellen van een warmtekavel. Dit is een afgebakend gebied waarop een warmtebedrijf een warmtenet mag aanleggen en exploiteren. Op dit warmtekavel wordt een warmtebedrijf aangewezen. Deze twee processen verlopen gelijktijdig in een vervlochten procedure waarin het warmtebedrijf, de gemeente en de ACM een rol hebben. Tijdens het proces wordt stapsgewijs een zogenoemd kavelplan ontwikkeld, wat feitelijk het technische en financiële ontwerp van het warmtenet is.

Bij een groot collectief systeem eist de Wcw dat alleen een publieke meerderheidsaandeelhouder of een warmte-gemeenschap als warmtebedrijf mag optreden, al mogen commerciële, coöperatieve of publieke partijen wel als minderheidsaandeelhouder deelnemen. Als een publieke partij of warmte-gemeenschap bereid en capabel is om een warmtebedrijf op te richten, is er geen sprake van concurrentie vanuit private marktpartijen. Wel is het zo dat bij dergelijke projecten de gemeente in de lead is, een warmtecoöperatie zal tijdig moeten aanhaken op het beleidstraject wat de gemeente doorloopt om te voorkomen dat ze de boot mist.

Het proces voor het vaststellen van een warmtekavel en het aanwijzen van een warmtebedrijf verloopt als volgt:

Voornemen warmtekavel (college van B&W)

Het college van B&W stelt -naar aanleiding van het warmteprogramma- een voornemen voor een warmtekavel vast. Als dit invloed kan hebben op buurgemeenten (bijvoorbeeld bij een deelbare bron of een warmtenet wat logischerwijs verbonden kan worden naar een naburige gemeente) bepaalt Gedeputeerde Staten van de Provincie of samenwerking noodzakelijk is. Tijdens het vormgeven van een warmteprogramma wordt de haalbaarheid van een warmtenet al op hoofdlijnen onderzocht. In de praktijk ligt het voor de hand dat dit haalbaarheidsonderzoek in samenwerking met het beoogde warmtebedrijf wordt uitgevoerd, zeker bij een grootschalig warmtenet, waarbij de nodige expertise en input van andere deelnemers nodig is. Het ligt dan ook voor de hand dat de gemeente al stappen heeft genomen in het vormen van een warmtebedrijf op het moment dat het warmteprogramma wordt vastgesteld.

Inventarisatie warmtebedrijf (college van B&W)

Het college van B&W start een inventarisatie naar een publiek warmtebedrijf waarop een publieke partij of een warmtegemeenschap haar interesse kan tonen om als warmtebedrijf het beoogde warmtenet te ontwikkelen en exploiteren. De minimale duur van de formele inventarisatiefase wordt waarschijnlijk ca 4 weken. Deze inventarisatie neemt in de praktijk al tijdens het vormgeven van het warmteprogramma plaats. Zolang er een publiek warmtebedrijf of warmtegemeenschap voorhanden is, mogen private kandidaten niet aangewezen worden. Private partijen een kans om mee te dingen als er tijdens de inventarisatie geen publiek warmtebedrijf of warmtegemeenschap

interesse toont, of als deze partijen na ACM toetsing onvoldoende capabel blijken. Het college mag dan een marktuitvraag doen waarop private partijen kunnen intekenen. Deze partijen doorlopen gelijktijdig het proces voor aanwijzing en toetsing, en de gemeente kiest de meeste geschikte partij binnen het toetsingskader wat de Wcw voorschrijft.

Opstellen globaal kavelplan (warmtebedrijf)

Het warmtebedrijf maakt haar interesse toonbaar en stelt een globaal kavelplan op. Het kavelplan is in feite het voorlopig ontwerp voor een warmtenet, op zowel technisch als financieel vlak.

Toetsing (ACM)

Het warmtebedrijf dient een aanvraag in bij de ACM, die het globale kavelplan en het warmtebedrijf toetst. De ACM besluit of het warmtebedrijf beschikt over organisatorische en technische bekwaamheid, en of het warmtebedrijf financieel in staat is haar taken volgens de Wcw uit te voeren. De ACM kan voorwaarden en beperkingen stellen. Het lijkt erop dat de ACM ook zal beoordelen of een coöperatie voldoet aan de voorwaarden die worden gesteld aan een warmtegemeenschap. (Zie [hoofdstuk 4.3](#) voor meer informatie over deze voorwaarden.) Na goedkeuring van de ACM is de coöperatie de facto als warmtegemeenschap erkend. De exacte toetsingsprocedure is op het moment van schrijven nog niet bekend, en wordt ingevuld middels een AMvB.

Aanwijzen warmtebedrijf & vaststellen warmtekavel (college van B&W)

Het warmtebedrijf verzoekt de gemeente tot aanwijzing. Het college van B&W is verplicht een aanwijzing te verlenen aan de eerste geldige aanvraag. (Het is echter erg onwaarschijnlijk dat een publiek warmtebedrijf de gemeentelijke voorkeurskandidaat zou beconcurreren om aanwijzing.) De gemeente kan zelf een warmtebedrijf oprichten, of samenwerking zoeken in een (inter)provinciaal warmtebedrijf, of ze kan een warmtegemeenschap of publieke partij als warmtebedrijf aantrekken, zolang de organisatie maar aan de eisen van de Wcw voldoet.

De gemeente mag de aanwijzing alleen weigeren als het aannemelijk is dat het kavelplan niet uitvoerbaar is voor gebruikers, verhuurders en VvE's of voor het warmtebedrijf, of als het warmtebedrijf organisatorisch, technisch of financieel onvoldoende capabel is.

Het college mag voorschriften of voorwaarden stellen aan de aanwijzing. De aanwijzing is voor een periode van 20 tot 30 jaar, maar het is aannemelijk dat het warmtebedrijf een aanwijzing van 30 jaar zal vragen in verband met de lange terugverdientijd van de investeringen. Het warmtekavel en de aanwijzing worden meestal in hetzelfde collegebesluit vastgesteld.

Uitwerken kavelplan (warmtebedrijf)

Het warmtebedrijf werkt het kavelplan verder uit, en voert hier participatiebeleid op. Participatiebeleid is in het geval van een warmtenet niet alleen een verplichte processtap. Het is essentieel in het creëren van vertrouwen en draagvlak onder de bewoners, met het verkrijgen van voldoende deelnemers voor het warmtenet als resultaat. Een breed gedragen coöperatie kan hierbij een belangrijke rol kan spelen, en is zo een waardevolle partner voor op de gemeente en andere partners in het warmtebedrijf.

Goedkeuring kavelplan (college van B&W)

Het college van B&W keurt het kavelplan goed mits het in lijn is met het participatieproces, niet noemenswaardig gewijzigd is en voldoende informatie bevat voor gemeentelijke besluitvorming.

Uitvoeringsplan (gemeenteraad)

De gemeente stelt in de regel een wijkuitvoeringsplan op, veelal in samenwerking met het warmtebedrijf. Als de gemeente voorgesorteerd heeft om het gebied aan te wijzen als aardgasvrij wordt dit door een wijziging van het omgevingsplan vastgelegd. Ook hier heeft een coöperatie een meerwaarde. Als vertegenwoordiger van de bewoners kan ze borgen dat de uitwerking van het warmtenet aansluit op de wensen en behoeften van de bewoners. Het uitvoeringsplan is een vrijwillig programma onder de omgevingswet, en wordt vastgesteld door een raadsbesluit.

Investeringsplan (warmtebedrijf)

Het warmtebedrijf stelt een concept-investeringsplan op -wat in lijn is met het kavelplan-, en legt dit ter goedkeuring voor aan zowel het college van B&W als de ACM. De ACM beoordeelt het investeringsplan en neemt de zienswijze van het college mee in haar beoordeling.

Wijziging omgevingsplan (gemeenteraad)

Als de gemeente gebruik maakt van haar aanwijsbevoegdheid, zal het verbod op aard-gaslevering worden opgenomen in het omgevingsplan middels een wijziging.

Financial close, contracting en realisatie (warmtebedrijf)

Het warmtebedrijf maakt de financiering voor het warmtenet rond, sluit contracten en start de realisatie van het warmtenet. Ze gaat vervolgens over tot exploitatie.

Monitoring (ACM)

Het warmtebedrijf rapporteert jaarlijks aan de ACM over haar financiële, organisatorische en technische gesteldheid.

Proces voor een klein collectief systeem

Bij klein collectieve systemen geldt een eenvoudiger proces; zo is er geen sprake van een warmtekavel, en het warmtebedrijf wordt niet aangewezen. In plaats hiervan verleent de gemeente een ontheffing op het warmteleveringsverbod van de Wcw voor bepaalde periode en gebied. Ook in dit proces werken het warmtebedrijf, de gemeente en de ACM samen. De regeldruk voor kleine warmtenetten is lager omdat een klein warmtebedrijf logischerwijs minder financiële draagkracht en bemensing heeft, en omdat de maatschappelijke risico's relatief kleiner zijn dan bij een groot warmtenet.

De Wcw stelt geen voorwaarden aan het eigenaarschap van kleine warmtenetten; alle partijen -ook commerciële exploitanten- mogen een kleinschalig warmtenet bezitten en exploiteren. De gemeente is -onder voorwaarden- verplicht om elke geldige ontheffingsaanvraag goed te keuren. De gemeente mag een publiek- of coöperatief warmtebedrijf dus niet voortrekken, of een aanvraag

van een commerciële partij tegenwerken of weigeren. Het vaststellingsproces kan voortkomen vanuit een warmtenet wat wordt voorgesteld in het warmteprogramma -en waarvoor de gemeente een publiek warmtebedrijf of een warmtecoöperatie op het oog heeft-, maar het kan ook buiten de gemeente om geïnitieerd worden door een commercieel of coöperatief warmtebedrijf.

Het proces voor het ontheffen van een warmtebedrijf verloopt als volgt:

Melding ontheffingsaanvraag bij ACM (warmtebedrijf)

Het warmtebedrijf meldt haar voornemen tot een ontheffingsaanvraag bij de ACM. De ACM besluit of ze een toetsing nodig vindt. Ze zal hierin bijvoorbeeld meewegen of het warmtebedrijf een nieuwe partij is, en wat de grootte van het warmtenet en de maatschappelijke risico's zijn.

Optionele toetsing (ACM)

Als de ACM besluit dat een toetsing nodig is, dient het warmtebedrijf een aanvraag hiervoor in bij de ACM, die vervolgens besluit of het warmtebedrijf beschikt over organisatorische en technische bekwaamheid, en of het warmtebedrijf financieel in staat is haar taken volgens de Wcw uit te voeren. De ACM bekijkt ook of het warmtenet daadwerkelijk kleinschalig is en niet eigenlijk deel is van een groot systeem, of dat het waarschijnlijk zal uitgroeien tot een groot systeem.

Dit om te voorkomen dat een warmtebedrijf onrechtmatig onder de lichtere regels probeert te vallen, of dat een commerciële partij onrechtmatig probeert een grootschalig warmtenet in handen te krijgen. De ACM kan voorwaarden en beperkingen stellen. De exacte toetsingsprocedure is op het moment van schrijven nog niet bekend, en wordt ingevuld middels een AMvB.

Ontheffing (college van B&W)

Het warmtebedrijf verzoekt het college van B&W tot ontheffing. Het college is verplicht ontheffing te verlenen, tenzij het aannemelijk is dat het kavelplan niet uitvoerbaar is voor gebruikers, verhuurders en VvE's of voor het warmtebedrijf, of als het warmtebedrijf organisatorisch, technisch of financieel onvoldoende capabel is.

Het college mag ook een ontheffing weigeren als ze kan aantonen dat het warmtenet nadelig is voor de business case van een beoogd groot warmtenet. Hierbij is het wel belangrijk hoe concreet de plannen voor dit warmtenet zijn.

Ook mag het college een systeem weigeren als dit eigenlijk een grootschalig systeem blijkt te zijn. Het college mag voorschriften of voorwaarden stellen aan de ontheffing. De aanwijzing is voor een periode van 20 tot 30 jaar, maar het is aannemelijk dat het warmtebedrijf een aanwijzing van 30 jaar zal vragen in verband met de lange terugverdientijd van de investeringen.

Uitvoeringsplan (gemeenteraad)

De gemeente stelt in de regel een wijkuitvoeringsplan op, veelal in samenwerking met het warmtebedrijf. Als de gemeente voorgesorteerd heeft om het gebied aan te wijzen als aardgasvrij wordt dit door een wijziging van het omgevingsplan vastgelegd. Ook hier heeft een coöperatie een meerwaarde. Als vertegenwoordiger van de bewoners kan ze borgen dat de uitwerking van het warmtenet aansluit

op de wensen en behoeften van de bewoners. Het uitvoeringsplan is een vrijwillig programma onder de omgevingswet, en wordt vastgesteld door een raadsbesluit.

Wijziging omgevingsplan (gemeenteraad)

Als de gemeente gebruik maakt van haar aanwijsbevoegdheid, zal het verbod op aardgaslevering worden opgenomen in het omgevingsplan middels een wijziging.

Financial close, contracting en realisatie (warmtebedrijf)

Het warmtebedrijf maakt de financiering voor het warmtenet rond, sluit contracten en start de realisatie van het warmtenet. Ze gaat vervolgens over tot exploitatie.

Monitoring (ACM)

Het warmtebedrijf rapporteert elke drie jaar aan de ACM over haar financiële, organisatorische en technische gesteldheid.

Proces voor een uitzonderingssituatie

Bepaalde systemen zijn uitgezonderd van het leveringsverbod van de Wcw. Hier gaat het om warmtenetten met minder dan 10 kleinverbruikaansluitingen, verhuurders of VvE's die warmte leveren aan hun huurders of leden, en bedrijven die warmte leveren voor industriële processen. Het college van B&W heeft echter de bevoegdheid om een ontheffing te eisen, bijvoorbeeld als het warmtenet interfereert met plannen voor een groter warmtenet.

Het warmtebedrijf van een dergelijk systeem doet een melding bij het college. Het college heeft een bepaalde (nog onbekende) termijn om te beslissen of ze een ontheffingsaanvraag nodig vindt. Als het college hiervoor kiest wordt het ontheffingsproces doorlopen zoals hierboven beschreven.

5 Rolneming in een warmteproject

Binnen warmtebedrijven is het gangbaar dat er verschillende deelnemers zijn. Het is zaak om partners te vinden die elkaar op een logische wijze aanvullen en gezamenlijk over de juiste capaciteiten beschikken. Naast kapitaal is het belangrijk welke kennis en expertise de verschillende

deelnemers inbrengen, bijvoorbeeld beschikking over een warmtebron, expertise in infrastructuur of brontechniek, administratieve of communicatieve capaciteiten of een verbindende rol richting de gebruikers.

5.1 In te brengen capaciteiten door coöperaties in een warmtebedrijf

Het is belangrijk om als (aspirant)coöperatie vooraf goed te bedenken wie je bent, wat je doelstellingen zijn en welke capaciteiten je in huis hebt. Hiermee kan namelijk bepaald worden welke capaciteiten een coöperatie in kan brengen en welke capaciteiten ze zoekt in andere partners.

- Voor de hand liggende doelstellingen voor coöperaties zijn bijvoorbeeld:
 - Inspraak in de keuze voor een duurzame warmtevoorziening.
 - Zeggenschap voor bewoners.
 - Transparante bedrijfsvoering en redelijke prijzen.
 - Een sociaal warmtenet (waar ook minder rendabele wijken op worden aangesloten).
 - Investeren (en rendement maken).
 - Verbinden van bewoners aan de ontwikkeling van het warmtenet.
- Voorbeelden van in te brengen capaciteiten zijn bijvoorbeeld:
 - Specifieke (technische) kennis.
 - Kapitaal.
 - Vertegenwoordiging van de gemeenschap.
 - Tijd.
 - Benodigde grond (bijvoorbeeld voor de bron).

Denk vooraf goed na of de wensen en inbreng realistisch zijn en bij elkaar passen, en wat de consequenties hiervan zijn. Hiernaast is het belangrijk om te beseffen dat er ruimte nodig zal zijn om hier tijdens het proces flexibel mee om te gaan, en een rol te zoeken die past bij het project en bij de andere stakeholders.

Voor de meeste coöperaties liggen er twee zaken voor de hand als mogelijke inbreng: kapitaal en draagvlak vanuit de gemeenschap.

Vertegenwoordiging van de gemeenschap

Publiek draagvlak is een van de belangrijkste dingen die een coöperatie bij kan dragen richting de gemeente en andere stakeholders in een project. Een coöperatie heeft idealiter lokale kennis en kennissen en geniet het vertrouwen van de bewoners. Het is belangrijk dat de coöperatie kan laten zien dat ze een representatieve doorsnede van de bewoners vertegenwoordigt.

Voor het aantonen van draagvlak zijn geen harde grenzen, maar houd rekening met het volgende:

- Het aantal medestander wat de coöperatie vertegenwoordigt moet in verhouding staan tot de grootte van het beoogde project. Een groep van 50 medestanders voor een plan met 150 mogelijke aansluitingen is aanzienlijk, terwijl 50 medestanders op een plan met 1.400 aansluitingen veel minder representatief is.
- De manier waarop bewoners zich committeren is relevant. Het meest overtuigend is het natuurlijk een coöperatie die een aanzienlijk aantal leden heeft -die lidmaatschap betalen en bijvoorbeeld tijd investeren-.
- Eerder in het proces is het oprichten van een coöperatie en het werven van leden wellicht nog niet realistisch, en andere manier om als initiatief draagvlak aan te tonen is bijvoorbeeld door handtekeningen van bewoners op te halen.
- De coöperatie dient een afspiegeling te zijn van alle bewoners -zowel woningeigenaars als huurders- ongeacht leeftijd, etniciteit, opleiding of vermogen. Dit betekent ook dat ze zich inspant om ook moeilijk te bereiken bewoners te betrekken.
- Niet in de laatste plaats is het belangrijk dat het draagvlak lokaal is. De coöperatie dient bewoners te vertegenwoordigen van het plangebied; zij zijn immers de toekomstige gebruikers van het warmtenet.

Diverse redenen waarom het bewonersdraagvlak wat een coöperatie in kan brengen zo waardevol is:

- Allereerst het vollooperpercentage. Het aandeel bewoners wat besluit aan te sluiten op het warmtenet is een van de belangrijkste factoren voor de haalbaarheid en betaalbaarheid van een warmtenet. Ervaring leert dat dit aandeel moeilijk te voorspellen is, en zodoende een aanzienlijk risico voor het warmtebedrijf. Een breed gedragen bewonerscoöperatie kan een basis leggen onder dit vollooperpercentage en het risico wat het warmtebedrijf neemt zo veel mogelijk verminderen.
- Hiernaast is de gemeente verplicht om participatiebeleid te voeren bij het opstellen van een warmteprogramma, wijkuitvoeringsplan of warmtekavel, het netwerk en draagvlak wat een coöperatie opbouwt kan hierbij een belangrijke rol spelen. Een coöperatie die breed gedragen wordt door de bewoners in het plangebied kan een waardevolle samenwerkingspartner zijn voor andere partners in een warmtebedrijf.
- Bovenstaande maakt ook dat een rol voor coöperaties bij nieuwbouwwontwikkelingen minder voor de hand ligt. Enerzijds zijn er op het moment dat een warmtevoorziening wordt gekozen nog geen bewoners in beeld om te vertegenwoordigen. Hiernaast kan een projectontwikkelaar zelf kiezen voor een warmtesysteem, waarna huurders of kopers kunnen kiezen of ze een dergelijke woning met warmtenetaansluiting willen. Participatiebeleid speelt hier een minder een rol.

Kapitaalinbreng

Naast het vertegenwoordigen van de gemeenschap ligt het inbrengen van kapitaal voor de hand als inbreng vanuit een coöperatie. Dat kan op verschillende manieren. De coöperatie kan zelf kapitaal inbrengen, en daarmee aandeelhouder worden van de entiteit die het warmtenet exploiteert. Dit leidt tot zeggenschap (afhankelijk van de omvang van het aandeel) en financieel rendement.

Hier zitten wel enkele haken en ogen aan; zo kunnen er tegengestelde belangen ontstaan tussen de investerende leden -die een redelijk rendement willen behalen over hun inbreng-, en de niet betalende leden en gebruikers -die betaalbare duurzame warmte willen-.

Hiernaast is het belangrijk om vooraf te bedenken dat de omvang van de totale investeringen in een warmtenet doorgaans grote volumes betreffen, en dat de coöperatie deze middelen "op moet halen" uit de markt, bij haar leden en daarbuiten. Dat is maar tot op zekere hoogte mogelijk vanwege de "diepte van de markt" voor financiering door particulieren (m.b.t. volume en looptijd), en de coöperatie zal daarmee een verplichting aangaan naar de leden en anderen die investeren (immers de coöperatie haalt het geld op, en gebruikt de opgehaalde middelen om te investeren in het warmtenet). De vraag is of dat wenselijk is. Voorgaande zou je kunnen mitigeren door maar voor een klein aandeel te investeren, waardoor de hoogte van de investering lager wordt en daarmee meer behapbaar en haalbaar. Op basis van het kleine aandeel wat de coöperatie verwerft, kan zeggenschap op specifieke onderwerpen die relevant zijn voor de coöperatie worden afgesproken.

5.2 Deelname en andere mogelijke rollen voor een coöperatie in een warmteproject

Een belangrijk doel voor veel energiecoöperaties is bewoners inzicht en zelfbeschikking te bieden over de verduurzaming van hun leefomgeving. In het geval van collectieve warmte zijn veelvoorkomende doelen het borgen dat inwoners zeggenschap hebben in de systeemkeuze, en dat ze erop kunnen vertrouwen dat een warmtenet op een eerlijke, transparante, betaalbare en betrouwbare wijze geëxploiteerd wordt.

In de voorgaande hoofdstukken is veelvuldig gesproken over de coöperatie als (meerderheids)aandeelhouder van een warmtenet. Dit gaat er van uit dat dit de rol is die de warmtecoöperatie zoekt, maar dit is zeker niet vanzelfsprekend. Er zijn ook andere mogelijkheden om haar doelstellingen te bewerkstelligen, en die wellicht beter passen bij de wensen en capaciteiten van de coöperatie, en de capaciteiten van andere partners.

Veel warmtebedrijven hebben meerdere aandeelhouders. Naast een volledig eigendom of meerderheidsaandeel kan ook een minderheidsaandeelhouder overwogen worden. Hiernaast zijn er ook rollen denkbaar waarbij het bezitten van aandelen optioneel is, maar die toch ruimte geven om de doelstellingen van de coöperatie te behalen. Denk bijvoorbeeld aan organiserende, uitvoerende, faciliterende of adviserende rollen in het warmtebedrijf. Hieronder staan enkele mogelijkheden beschreven:

Deelnemer (aandeelhouder)

Zoals eerder gezegd is het belangrijk om te realiseren dat er van de deelnemers in een warmtebedrijf een aanzienlijke investering zal worden gevraagd. Als uitgangspunt is de regel dat "wie betaalt bepaalt", d.w.z. dat het zeggenschapsaandeel in lijn ligt met het aandeel wat geïnvesteerd wordt, tenzij anders afgesproken, bijvoorbeeld omdat er andere capaciteiten worden ingebracht. Ook is veelal expertise nodig om risico's af te wegen, en de -veelal forse- investering te beschermen. De inspraak van een minderheidsaandeelhouder wordt beperkt door de eisen van meerderheidsaandeelhouders, of door de Wcw zoals in [hoofdstuk 4.1](#) beschreven.

Verstrekker van achtergesteld vermogen

Door vermogen te verstrekken kan een coöperatie bijdragen aan de financiële haalbaarheid van het warmteproject, maar met een beperkter risicoprofiel dan als deelnemer. De coöperatie kan samen met het warmtenet aan de leden van de coöperatie de gelegenheid bieden om te investeren in het project. De coöperatie kan helpen deze mogelijkheid te organiseren zonder zelf te investeren. Dit kunnen investeringen zijn in aandelen of obligaties. Via deze weg kunnen de leden van de coöperatie en andere belanghebbenden (bewoners) financieel een voordeel hebben van de exploitatie van het warmtenet, terwijl de coöperatie zelf geen verplichtingen hoeft aan te gaan.

Vertegenwoordiger van de bewoners/afnemers

Een coöperatie kan een rol innemen als belangenbehartiger van de afnemers van een warmtenet. Door af te spreken op welke vlakken de coöperatie zeggenschap of inspraak heeft, is het mogelijk om invloed uit te oefenen op het reilen en zeilen van het warmtebedrijf, en hiermee de doelen van de coöperatie te behalen. Dit kan ook als de coöperatie een minderheidsaandeel heeft of zelfs helemaal niet investeert. Tijdens de exploitatiefase van het warmtenet is het in het belang van de bewoners dat een warmtebedrijf op een duurzame, betrouwbare, efficiënte en kosteneffectieve wijze opereert. Hierbij is het goed mogelijk dat ervaren partners deze bedrijfsvoering uitvoeren, waarbij de coöperatie op de bedrijfsvoering toeziet als vertegenwoordiger van de bewoners.

Ontwikkelaar

Veel doelstellingen die coöperaties nastreven zijn te behalen in de ontwikkelingsfase van het warmtenet, door samen met de gemeente op te trekken in de haalbaarheidsstudies en aanbesteding van een duurzame bron. Technische partijen kunnen deze vervolgens aanleggen en exploiteren. Door met een gemeente op te trekken in de ontwikkeling van het warmtenet is het mogelijk om verduurzaming aan te jagen en invloed uit te oefenen op de ontwerpkeuzes van het warmtenet. Denk bijvoorbeeld aan de keuze voor de warmtebron, welke

5.3 Regels en beperkingen voor voorwaarden en zeggenschap vanuit de Wcw

Bij het kiezen van een rol in het warmteprojecten is het belangrijk om te weten welke regels de Wcw stelt aan warmtebedrijven. Deze regels zijn grotendeels in lijn met de doelstellingen van de coöperatie, maar anderzijds kunnen ze de mogelijke invloed van een coöperatie over een warmtebedrijf beperken.

Wcw regels in lijn met de doelstellingen van een coöperatie

De Wcw stelt regels voor warmtebedrijven die dienen om de belangen van gebruikers te bewaken. Denk bijvoorbeeld aan regels over gebruikerstarieven en winstmarges, transparantie, leveringszekerheid en duurzaamheid. De ACM ziet hierop toe en handhaaft waar nodig. Het is dus niet zo dat een warmtebedrijf volledig de vrije hand heeft, een deel van de doelstellingen van coöperaties zal door deze regels worden geborgd. Als coöperatie is het de overweging waard of ze daadwerkelijk een uitvoerende rol in de exploitatie aan wil spelen, of dat een controlerende rol voldoende invulling geeft aan haar doelstellingen.

Wcw regels die de invloed van coöperaties op een warmtebedrijf beperken

De Wcw bevat een aantal regels die de zeggenschap van niet-meerderheidsaandeelhouders over het reilen en zeilen van een publiek warmtebedrijf beperken.

Bij een grootschalig warmtenet

heeft de publieke meerderheidsaandeelhouder per definitie doorslaggevende zeggenschap. De Wcw staat het de publieke meerderheidsaandeelhouder niet (of zeer beperkt) toe om deze zeggenschap af te staan, bijvoorbeeld door preferente aandelen of statutaire bepalingen. Er mogen onder de Wcw wel afspraken gemaakt worden die minderheidsaandeelhouders zeggenschap geven over de volgende onderwerpen:

- De uitgifte van aandelen in het warmtebedrijf.
- Het aangaan of verbreken van een duurzame samenwerking van ingrijpende betekenis.
- Het oprichten van nieuwe vennootschappen en dochter vennootschappen.
- Splitsing, omzetting, fusering en ontbinding van warmtebedrijf.
- Overdracht van (vrijwel) het gehele vermogen van het warmtebedrijf.
- Wijziging van de statuten van het warmtebedrijf.
- Het doen van investeringen en de verstrekking van leningen of zekerheden ter waarde van ten minste een derde van de waarde van de activa van het warmtebedrijf.
- Benoeming, schorsing en ontslag van bestuurders van het warmtebedrijf.

Om invloed uit te oefenen op andere aspecten de bedrijfsvoering is het bijvoorbeeld een optie om een rol te kiezen als onderaannemer (bijvoorbeeld als vertegenwoordiger van de gebruikers). De gemeente als meerderheidsaandeelhouder van een publiek warmtebedrijf zal in de regel de mening van een door bewoners gedragen coöperatie serieus nemen. Ook kan een coöperatie invloed uitoefenen door een rol te spelen in de ontwikkelfase, omdat veel cruciale systeemkeuzes al vroeg in het proces vast komen te liggen, en tijdens de exploitatie niet meer veranderen.

Bij een kleinschalig warmtenet

stelt de Wcw geen voorwaarden aan de organisatievorm. Het staat de deelnemende partijen vrij om onderlinge afspraken te maken wat betreft zeggenschap en aandeelhouderschap. Hierbij is het natuurlijk wel zo dat wie betaalt, bepaalt. De partijen die het meeste kapitaal investeren eisen in de regel een zekere zeggenschap om hun investering te bewaken. De Wcw vormt bij kleinschalige warmtenetten echter geen juridische belemmering om afspraken te maken waarin meerderheidsaandeelhouders zeggenschap afstaan. De lijst met onderwerpen zoals hierboven vermeld bij een grootschalig warmtenet vormt en logisch uitgangspunt, maar het staat de deelnemers vrij om

Als coöperatie is het belangrijk om te bekijken of de zeggenschap die ze wil verkrijgen en de rol die ze wil aannemen toegestaan zijn onder de Wcw. Een coöperatie dient zich vooraf goed af te vragen wat haar doelstellingen zijn, en op welke manier deze zich tijdens de ontwikkelfase en/of de exploitatiefase van het warmtenet laten bewerkstelligen. Op basis van deze afweging kan ze bepalen welke mate van invloed wenselijk is in beide stadia, en welke rolname deze invloed mogelijk maakt.

5.4 Inspraakmomenten

Hieronder staat een overzicht van logische ontwikkelstappen voor warmteprojecten, en de inspraak en bijdrage die op de verschillende momenten van het proces te verkrijgen is. Voorgaande is uiteraard afhankelijk van de rol die aangenomen wordt. Verschillende soorten invloed lopen door de verschillende processtappen door.

Initiatie nieuw project

- Initiëren en aanjagen van projecten.
- Draagvlak genereren bij bewoners.

Ontwikkeling van een project

- Inspraak in ontwerp.
- Inspraak in keuze warmtebedrijf.
- Deelname warmtebedrijf.
- Aanjagen bewoners / voltoop.
- Bijdragen onderzoeksproces en -kosten.

Realisatie

- Verstrekken van vermogen.
- Toezicht op uitvoer.
- Stimuleren contracten/volloop.
- Begeleiding van bewoners.

Exploitatie

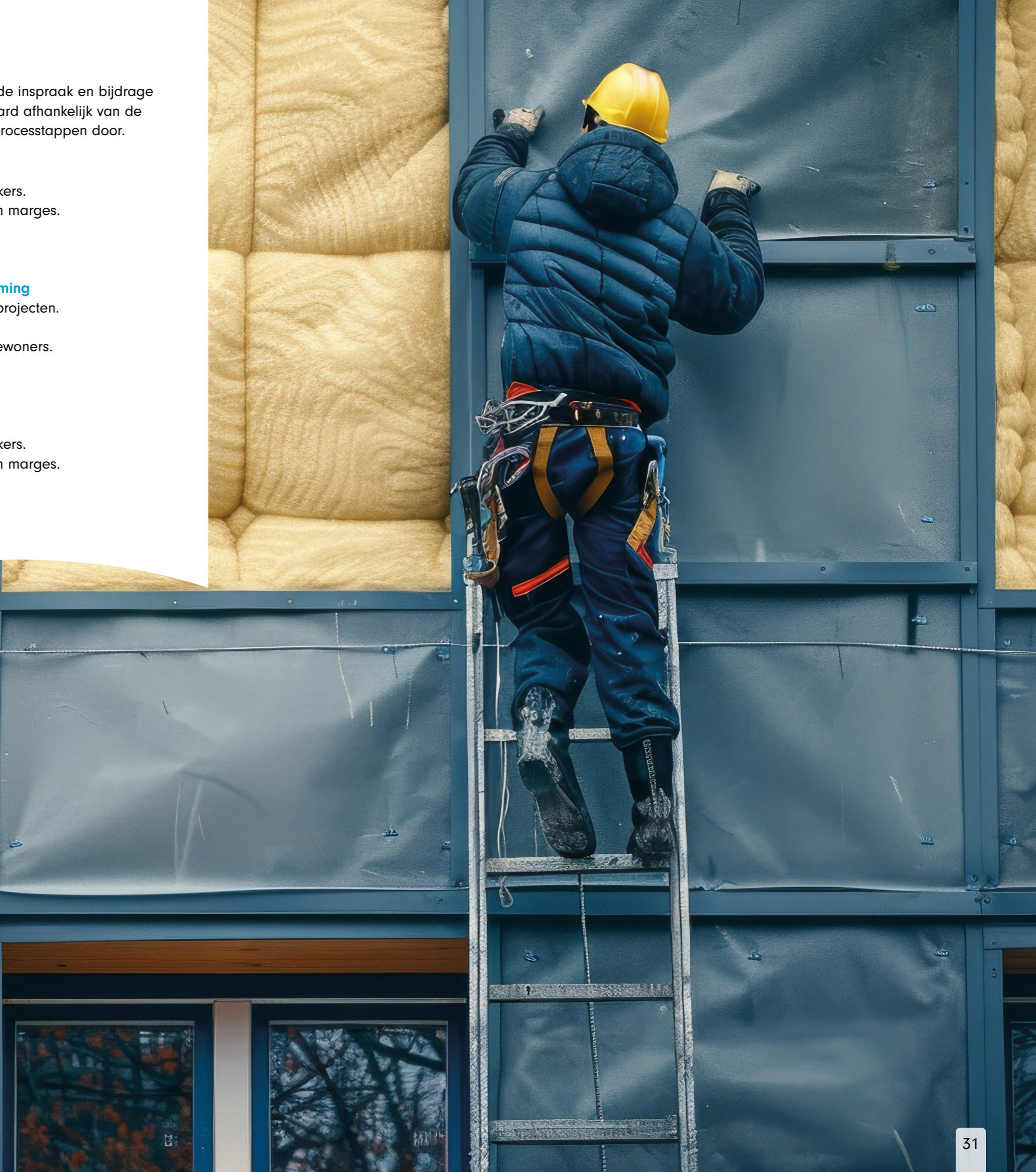
- Vertegenwoordigen gebruikers.
- Controleren van tarieven en marges.
- Uitvoerende rollen.
- Verstrekken van vermogen.

Uitbreiding / bronverduurzaming

- Initiëren en aanjagen van projecten.
- Inspraak in ontwerp.
- Draagvlak genereren bij bewoners.
- Deelname warmtebedrijf.
- Verstrekken van vermogen.

Privatisering (Wcw)

- Vertegenwoordigen gebruikers.
- Controleren van tarieven en marges.
- Deelname warmtebedrijf.
- Verstrekken van vermogen.

6 Identificeren en initiëren van een coöperatief warmteproject

6.1 Kansen identificeren aan de hand van beleidsstukken

Om een mogelijk warmteproject te identificeren en deel te nemen, is het zaak om als coöperatie te weten wat er speelt in de gemeente. Welke ambities heeft de gemeente, en worden er op termijn al gebieden aangemerkt als mogelijke locatie voor een warmtenet? Het rijk heeft de Nederlandse gemeenten de regie gegeven in de warmtetransitie. Het is hun taak om in de komende jaren te bepalen op welke manier alle bewoners in hun grondgebied in 2050 van duurzame warmte voorzien gaan worden.

Elke gemeente heeft rond 2021 een Transitievisie warmte (TVW) opgesteld, waarin per wijk is geïdentificeerd welke duurzame warmtesystemen kansrijk zijn. Eind 2026 dient de gemeente deze te hebben herijkt in een warmteprogramma, waarbij het de bedoeling is dat de gemeenten in meer detail hebben uitgestippeld welke technieken gekozen zijn, en op welke termijn de verschillende wijken over zullen gaan op warmte. (In [hoofdstuk 9](#) wordt gekeken naar de specifieke beleidsstukken van de zes Flevolandse gemeenten.)

Naar verwachting zal in eind 2024 de Wet- en het Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw en Bgiw) in werking treden, waarmee gemeenten de bevoegdheid krijgen om wijken vanaf een bepaalde datum van het aardgasnet af te sluiten, bijvoorbeeld in het geval van een warmtenet. De basis hiervoor legt de gemeente door in het warmteprogramma vast te leggen hoe en wanneer wijken duurzame warmte krijgen, en of bepaalde gebieden vanaf een bepaalde datum aardgasvrij dienen te zijn.

Transitievisie warmte en PBL startanalyse 2020

Het is verstandig voor coöperaties om in ieder geval de TVW van haar gemeente door te nemen, en te bekijken welke wijken als mogelijke kandidaten voor een warmtenet worden aangemerkt. Ook kan hierin staan welke wijken op een bestaand warmtenet kunnen worden aangesloten. De TVW's zijn gebaseerd op de cijfers uit de PBL Startanalyse 2020. De startanalyse bevat per wijk een vergelijking van verschillende warmtestrategieën, en de kosten

hiervan op basis van openbare kengetallen. De Startanalyse is vrij technisch, maar het kan evenwel de moeite waard zijn om deze door te nemen. De Startanalyse 2020 is [hier](#) te vinden. In 2025 komt de geactualiseerde Startanalyse uit. In [hoofdstuk 8](#) wordt vooruit gekeken naar de verwachte veranderingen in deze nieuwe versie.

Stukken over netcongestie

Ook netcongestie kan een aanleiding vormen om een warmtenet te inventariseren. Netcongestie is een steeds pranger wordend probleem in grote delen van Nederland. Dit heeft ook een impact op de warmtetransitie. Individueel elektrische warmtepompen leggen namelijk een forse belasting op het stroomnet, een gebrek aan netcapaciteit kan de overstap op individuele elektrische verwarming belemmeren.

In bepaalde gevallen kan een warmtenet netcongestie verlichten. Door een deel van de warmte uit bijvoorbeeld bodem- of restwarmte te winnen wordt de totale elektriciteitsvraag verminderd, hiernaast is het mogelijk dat minder woningen een verzwaarde aansluiting nodig hebben. Netcongestie kan spelen van hoogspanningsnet tot individuele aansluitingen, het loont dan ook om te kijken naar de lokale situatie en de plannen van de netbeheerder. Relevante stukken zijn bijvoorbeeld de [Regionale energiestrategie \(RES\)](#) en het [Actieplan Netcongestie Flevopolder](#) van Liander en Tennet. In het deel "Warmte" van de Regionale Energie Strategie (RES-W) worden bijvoorbeeld bovenregionale warmtebronnen benoemd.

Andere beleidsstukken

Ook globalere gemeentelijke (en in mindere mate ook provinciale) beleidsstukken kunnen een aanknopingspunt geven om een warmtenet te inventariseren, zoals bijvoorbeeld aan de Omgevingsvisie. Dergelijke stukken zijn in veel gevallen zelfbindend en/of vormvrij, maar ze geven op zijn minst een beeld van de visie en doelstellingen die de gemeente voor zichzelf heeft vastgesteld, en waar een warmtenet een bijdrage aan kan leveren.

Andere informatiebronnen om projectkansen te identificeren

Naast bovenstaande stukken zijn er ook openbare bronnen die geraadpleegd kunnen worden. Deze bronnen dienen vooral om zelf een eerste technische indicatie te krijgen van de mogelijkheden.

- De [Atlas Leefomgeving](#) biedt bijvoorbeeld een interactieve kaart waarbij allerlei energieaspecten, zoals bijvoorbeeld energielabels, bouwjaren en woningtypen per gebied in kaart gebracht kunnen worden.
- De RVO heeft de WKO tool uitgebracht, waarmee per locatie te zien is of bodemenergie is toegestaan.
- Het project [Samen de Diepte](#) in is opgezet door meer dan 20 overheden. op de site is een grote verzameling aan informatie te vinden over bodemenergie en wet- en regelgeving over de ondergrond. De informatie varieert van eenvoudig tot zeer diepgaand.
- De [Buurtwarmtewijzer](#) van TNO is een interactieve tool die bewoners en initiatieven helpt de beste individuele of collectieve warmteoplossing te kiezen.

6.2 Indicatoren voor de slagingskans van een warmtenet

Het is als coöperatie zoals beschreven mogelijk om uit beleidsstukken een project te identificeren, of om zelf een project initiëren. Met name in dat laatste geval is het zinvol om vroegtijdig te beoordelen of een warmtenet kans van slagen heeft. Een aantal factoren zijn doorslaggevend zijn voor de haalbaarheid van een warmtenet.

- Ten eerste de warmtebron, deze bepaalt namelijk welk soort warmtenet er mogelijk is. Is er geothermie, aquathermie, zonthermie of restwarmte beschikbaar? Welke temperatuur heeft de bron en wanneer is de warmte beschikbaar? Seizoensopslag of het verhogen van de temperatuur is kostbaar door forse investeringen, stroomverbruik en energieverlies. Een bron die zo goed mogelijk aansluit op de warmtevraag is het gunstigst.
- Ook de locatie van de bron is belangrijk; transportleidingen zijn kostbaar, en de warmteverliezen in de transportleidingen kunnen tientallen procenten zijn.
- De volgende indicator is de warmtedichtheid. Een dichtbebouwde omgeving met veel hoogbouw, vraagt minder meters pijpleiding per geleverde GJ warmte. Een wijk met vrijstaande woningen is doorgaans niet rendabel.
- Hiernaast is de geschiktheid van de woningen belangrijk. Verwarmen op lage temperatuur (Onder de 40 °C) vraagt vloerverwarming of lage temperatuur radiatoren, voldoende isolatie en ruimte voor een opslagvat en mini-warmtepomp. Dit zijn kostbare aanpassingen die ook niet overal mogelijk zijn. Bij een hoge (70°C of hoger) -of middentemperatuur (40-70°C) warmtenet zijn minder investeringen vereist.
- Het vollooperpercentage is de laatste indicator voor de haalbaarheid van een warmtenet. Als meer bewoners deelnemen dalen de gebruikerskosten; de investering- en exploitatiekosten worden immers door een groter aantal aansluitingen gedeeld. Dit vollooperpercentage is vooraf niet 100% te bepalen, maar hier ligt wel de kracht van een coöperatie. Door vroegtijdig bewoners te betrekken als lid, kan een bodem worden gelegd onder het vollooperpercentage, waarmee lagere tarieven mogelijk zijn, wat meer deelnemers zal trekken, enzovoorts. De gemeente krijgt met de Wgiw en Bgiw de bevoegdheid om aardgaslevering in wijken te verbieden, wat een zwaar instrument is om de volloop te bevorderen. Bewoners krijgen hiermee immers de keuze om óf aan te sluiten op het warmtenet óf zelf een alternatief te installeren.

7 Samenwerking aangaan met de gemeente

Ongeacht de aanleiding voor een project is het zaak om als coöperatie vroegtijdig met de gemeente in contact te komen en een dialoog op te starten. Vroegtijdig contact biedt de mogelijkheid om in te haken op het gemeentelijke beleid. Het kan zo zijn dat de gemeente achter de schermen al bezig is met de uitwerking van verschillende plannen. Bij een grootschalig warmtenet ligt het bijvoorbeeld voor de hand dat de gemeente al een warmtebedrijf aan het verkennen of oprichten is.

Uiteraard is het zaak om te vragen welke initiatieven en programma's er vanuit de gemeente al lopen, en om hierop aan te haken waar mogelijk. Zo heeft de gemeente Almere in juni 2024 samenwerking met EnergieSamen het programma Energiegenerator uitgerold om de samenwerking tussen gemeente, bewoners en (aspirant)coöperaties te versterken en toe te werken naar een schriftelijke definitie van de rollen van verschillende partijen in de gemeentelijke energietransitie. Energiegenerator loopt nog tot en met februari 2025. Als dit er nog niet is wordt er idealiter een terugkerend platform of dialoogmodel opgezet waarin coöperaties en gemeente regelmatig samenkomen en ideeën uitwerken.

Juist door vroegtijdig een dialoog aan te gaan, is het mogelijk om te inventariseren welke rol de gemeente en de coöperatie voor elkaar voor ogen hebben, en krijgt de gemeente de kans om in te spelen op de wensen van de bewoners die de coöperatie vertegenwoordigt. In een ideale situatie weten de coöperatie en de gemeente gezamenlijke belangen te vinden, en trekken ze samen op door het proces van concept tot uitvoering. Beiden zullen moeten groeien in de samenwerking; coöperaties professionaliseren gaandeweg, en gemeenten leren met bewonerscoöperaties samen te werken en vice versa.

Het opbouwen van een samenwerking met de gemeente

Het proces zoals hieronder omschreven is fluïde; bepaalde stappen zullen door elkaar lopen, en af en toe zal er een stap terug gemaakt moeten worden. We hebben het hieronder overigens over "het initiatief", omdat het in de beginstappen nog niet nodig is om een entiteit op te richten. Je kunt als informele bewonersgroep de eerste stappen nemen en in een later stadium een coöperatie oprichten. (Of een andere rechtsvorm als dat past bij de rol in het project, bijvoorbeeld een stichting.)

- Alvorens er met de gemeente in gesprek wordt gegaan is het belangrijk dat het initiatief het nodige **voorwerk** doet. Waar worden er kansen gezien en hoe is het initiatief voornemens hierop in te spelen? Het is belangrijk om hierbij het gebied goed te bepalen en de kans te specificeren.
 - Welke warmtebron wordt er bijvoorbeeld beoogd?
 - En wat is de capaciteit van die bron?
 - Hoe wordt de warmte bij woningen gebracht?
 - Welke rol ziet het initiatief hierbij voor zichzelf?
 - Is er een visie voor het benaderen en betrekken van afnemers is een belangrijk punt.

Wellicht zijn de antwoorden op al deze vragen nog niet allemaal voorhanden als er met de gemeente in gesprek wordt gegaan. Echter scheidt het bij gemeenten en andere stakeholders al wel veel vertrouwen als dit soort voorwerk in ieder geval is uitgedacht. Zo maakt het initiatief het voor gemeenten en andere stakeholders makkelijker aan te haken op het initiatief.

- Vervolgens kunnen er **informatieve gesprekken met de gemeente** plaatsvinden, het initiatief kan haar plannen aan de gemeente kenbaar maken en haar voornemen delen om hierover met bewoners in gesprek te gaan. Dit geeft de gemeente de kans om aan te haken en bijvoorbeeld aan te geven wat haar visie is, en welke rol ze in gedachten heeft voor coöperaties. Ook heeft de gemeente kennis over andere initiatieven, plannen en relevante besluiten. Hierbij is het belangrijk om de gemeente te bevragen op de tijdslijnen van haar beleid -bijvoorbeeld richting het warmteprogramma eind 2026-, de manier van besluitvorming, gemeentelijke afspraken of randvoorwaarden. Om erachter te komen waar je gelijke of tegengestelde doelen hebt vraag en luister je goed. Durf zaken aan te kaarten, maar accepteer ook dat sommige dingen later komen. Wees transparant
- **Bouw een doorlopende relatie met de gemeente op.** De gesprekken zijn in dit stadium wellicht informerend, maar dat betekent niet dat ze vrijblijvend zijn. We willen immers iets voor elkaar krijgen en dus is het belangrijk om -stapsgewijs- van beide kanten een bepaalde commitment op te bouwen. Spreek dus concrete acties af, maak vervolgspraken, en zoek naar een overlegstructuur om het proces in beweging te houden.

- Na het nodige voorwerk is het zaak om **draagvlak onder bewoners en afstemming met stakeholders te zoeken**. Een belangrijke waarde van een coöperatie ligt immers in het vertegenwoordigen van bewoners en lokale stakeholders. Het is zaak dat het initiatief hen met haar ideeën opzoekt, en luistert naar wensen en/of eisen. Het plan kan hiermee worden bijgeschaafd. Zo kan het initiatief laten zien dat ze het plangebied daadwerkelijk vertegenwoordigt. De meest overtuigende manier hiervoor is natuurlijk door het werven van een representatief aantal leden uit het plangebied, maar een breed afgestemd en gedragen conceptplan kan een andere goede start zijn. Als de gemeente aan de hand van eerdere gesprekken betrokken is, kan ze helpen dit te faciliteren en organiseren, dit vergroot de slagkracht van het initiatief.
- Als het initiatief een goed beeld heeft van het plan wat ze beoogt, en zich ervan overtuigd heeft dat er draagvlak is onder bewoners en stakeholders, is het tijd om **het plan bestuurlijk voor te leggen aan de gemeente**. Dit kan het beste in overleg met de betreffende ambtenaren. Zij kennen de weg binnen hun organisatie. Dit kan een gesprek met de wethouder zijn maar wellicht ook een informatiesessie bij de gemeenteraad. Dit is afhankelijk van het draagvlak onder het plan en de mate waarop de gemeente zich al durft uit te

spreken. Het voornaamste doel van deze fase is het creëren van bestuurlijk draagvlak voor de plannen, en om deze mogelijk te agenderen binnen de huidige beleidscycli.

- Het kan nodig zijn om **de plannen verder aan te scherpen**, of om terug te gaan naar de bewoners op zoek naar meer draagvlak. Het initiëren van een warmteproject is een co-creatie, vanuit een dialoog met de gemeente is het zaak dat de coöperatie verder draagkracht blijft zoeken en leden werft, en gaandeweg blijft ophalen wat de bewoners willen, en hiermee aan de gemeente laten zien dat ze de visie van de bewoners vertegenwoordigt.
- **Formaliseren van de samenwerking**, Wanneer er voldoende draagvlak en intentie bij zowel bewoners, stakeholders als de gemeente is om het plan uit te voeren is het tijd om de samenwerking te formaliseren. Als dit nog niet gebeurd is, is het tijd om een entiteit op te richten. Formaliseren van de samenwerking gebeurt bijvoorbeeld met een Intentieverklaring; deze beschrijft het doel van de samenwerking en de rollen en ambities van de deelnemende partijen. In een later stadium kan een Samenwerkingsovereenkomst worden opgesteld, hierin worden doorgaans concreter de doelen, rollen, verantwoordelijkheden, structuren en financiën worden vastgelegd.

Wat te doen als de samenwerking met de gemeente niet van de grond komt

Idealiter trekken de gemeente en de coöperatie samen op, en verlopen de hiervoor genoemde stappen in goede harmonie. Echter kan het ook zo zijn dat een gemeente nog geen interesse heeft in de plannen. In dat geval is het belangrijk dat het initiatief ophaalt waarom het plan (nog) niet op ondersteuning van de gemeente kan rekenen. Met deze input kan het plan vervolgens wellicht worden aangepast en kan het initiatief proberen het bovenstaande proces weer op te pakken.

In het uiterste geval zijn er ook andere manieren om een plan verder te krijgen. De kans op een geslaagd project is echter het grootst bij een positieve en wederkerige dialoog met de gemeente, zeker bij grootschalige warmtenetten. Denk dus goed na voordat je je tot onderstaande stappen wendt.

- **Als de gemeente geen interesse toont in een samenwerking**, maar er is draagvlak bij bewoners en stakeholders, kan een initiatief bijvoorbeeld op inspraakavonden bij de gemeenteraad aanwezig zijn en inspreken. Er kan contact worden gezocht met lokale fracties die duurzaamheid hoog op de agenda hebben staan om het op die manier in de gemeenteraad te agenderen. Als laatste optie kan er contact met de media worden gezocht, om op die manier de gemeente in beweging te krijgen. Echter staat het initiatief het sterkst als er eerst uitvoerig aandacht is besteed aan samenwerking met de gemeentelijke organisatie.
- **Bij kleinschalige warmtenetten** is een gemeente in principe verplicht om ontheffing te verlenen als een warmtebedrijf een geldige aanvraag indient. (Zie [hoofdstuk 4.5](#) voor meer informatie.) Dit betekent dat het in theorie ook mogelijk is om een warmteproject te initiëren als de gemeente niet mee zou willen werken. Echter geniet het ook bij dergelijke projecten de voorkeur om met de gemeente samen te werken indien mogelijk. De gemeente kan het project op allerlei manieren faciliteren of ondersteunen wat de slagingskans fors zal vergroten. Denk bijvoorbeeld aan een koppeling met gemeentelijk isolatieregelingen, ondersteuning bij communicatie, of zelfs een eventuele deelname. Daarentegen kan een slechte relatie met de gemeente de voortgang van een initiatief ook erg moeilijk maken.

8 Huidige stand van zaken in de warmtetransitie, doorkijk na 2025

Het PBL brengt in 2025 de herijkte startanalyse uit. Om zo goed mogelijk aan te sluiten bij de actuele stand van zaken, heeft het PBL de gemeenten opgeroepen om informatie rond de lokale stand van zaken te delen met het PBL. Het Nationaal Programma Landelijke Warmtetransitie (NPLW) heeft hiernaast gesprekken gevoerd met 300 gemeenten om de stand van zaken rondom de gemeentelijke warmtetransitie in beeld te brengen in het rapport [Lokale Warmtetransitie in Beeld 2023](#). Ondanks dat duurzame verwarming een sterke groei kent, lijken de gemeenten in den lande nog niet op koers te zijn om de doelstelling uit het Klimaatakkoord voor 2030 te halen.

Impact van de herijkte PBL Startanalyse

Het is de verwachting dat de aankomende herijking van de PBL startanalyse op een aantal punten een inhoudelijke koerswijzigingen zal bevatten. Het PBL beschrijft in haar monitor van het Programma Aardgasvrije Wijken dat er verschillende knelpunten een obstakel vormen bij de beleidsmatige uitvoer van de warmtetransitie 1. De belangrijkste te verwachten wijzigingen zijn als volgt:

Netcongestie vormt een obstakel in de warmtetransitie. In veel wijken waar een individuele warmtetechniek zoals een all-electric warmtepomp als voorkeursoplossing is aangeduid, kunnen door netcongestie niet volgens schema verduurzamen. De totale warmtetransitie wordt hierdoor vertraagd. Een collectief warmtesysteem kan bijdragen aan het ontlasten van het elektriciteitsnet. Bij een collectief warmtesysteem zijn er minder individuele netverzwaringen nodig en wordt -afhankelijk van de bron- als totaal mogelijk minder stroom verbruikt. Het is waarschijnlijk dat de Startanalyse 2025 vaker collectieve warmteoplossingen als voorkeursoptie zal aanwijzen t.o.v. de versie uit 2020. Als gemeenten dit advies volgen in hun warmteprogramma ontstaan mogelijk kansen voor collectieve systemen, waarin warmtecoöperaties om een rol kunnen spelen.

In veel van de TVW's zijn groen gas en waterstof opgenomen als mogelijke oplossing voor 2030. In de TVW's is bij veel gebieden ingezet op isolatie, waarbij nog geen keuze is gemaakt voor een duurzaam warmtesysteem of een tijdslijn. Dit in afwachting van de mogelijke beschikbaarheid van duurzame gassen i.c.m. de bestaande gasinfrastructuur. Recente PBL analyses suggereren echter dat grootschalige inzet van waterstof en groen gas voor ruimteverwarming onwaarschijnlijk is omdat de duurzame gassen naar verwachting onvoldoende beschikbaar en betaalbaar zullen worden. Dit zal gemeenten er naar verwachting toe zetten om niet langer af te wachten, en actief duurzame gassen uit te sluiten als optie voor het verwarmen van woningen.

Wcw – privatisering van bestaande commerciële warmtenetten

Bestaande warmtenetten gaan onder de regels van de Wcw komen. Dit betekent dat alle lopende concessies worden omgezet in een aanwijzing voor minimaal 14 en maximaal 30 jaar. Na het aflopen van deze aanwijzing wordt het warmtenet gedwongen -en volgens een bepaalde waarderingmethodiek- verkocht aan een publiek warmtebedrijf. Coöperaties kunnen overwegen deel te nemen in een dergelijk warmtebedrijf.

De waarderingmethodiek uit de Wcw bepaalt dat er aan het eind van de aanwijzing een overnamesom betaald wordt voor het warmtenet. Hierdoor kunnen bestaande exploitanten langlopende investeringen blijven maken, wetende dat ze hiervoor gecompenseerd worden bij overname. Het ligt hierdoor voor de hand dat alle partijen tijdig voorsorteren op deze overname, zodat toekomstige partners eerder inspraak krijgen in de strategische keuzes van het warmtebedrijf. Het loont de moeite om al met de gemeente in gesprek te treden over dit transitieproces en een mogelijke rol voor coöperaties. Omdat de Wcw en uitwerkingen hiervan -zoals de tarief- en waarderingmethodiek- nog niet definitief zijn houden commerciële exploitanten soms de kaarten nog tegen de borst. Tot de Wcw en aanhangende regels uitgekristalliseerd raken. Dit maakt het nuttig om een doorlopende relatie met de gemeente te onderhouden. Wat nu nog onduidelijk of onmogelijk is, wordt dat in de toekomst wellicht wel.

Bronverduurzaming bij bestaande warmtenetten

Veel bestaande warmtenetten staan voor een verduurzamingsopgave, waarvoor nieuwe -duurzame- bronnen ontwikkeld moeten worden. Coöperaties kunnen bijdragen in de ontwikkeling van deze bronnen en zo invloed uitoefenen op het warmtenet. Zo wordt in de gemeente Lelystad bijvoorbeeld een verkenning naar geothermie uitgevoerd door HVC en Vattenfall. Ook spelen er in verschillende gemeenten mogelijke uitbreidingen van een bestaand warmtenet, die samenhangen met de capaciteit van de beschikbare bronnen, zoals bijvoorbeeld in Lelystad.

9 Stand van zaken en kansen voor cooperaties in flevoland

In Flevoland zijn er meerdere kansen denkbaar voor warmtecoöperaties. Om inzicht te vergaren in de kansen per gemeente, is hieronder een samenvatting gemaakt van de TVW's van de gemeenten (uit 2021).

Almere

Almere heeft een groot bestaand warmtenet in de wijken Almere Stad en Almere Poort; het Diemer warmtenet, wat o.a. ook delen van Amsterdam beslaat. Daarnaast wordt in Almere Buiten en Almere Haven verkend of een collectieve warmteoplossing mogelijk is. Met name de wijk Almere Buiten lijkt hiervoor kansrijk. Deze gebieden sluiten overigens niet eenvoudig aan op het eerdergenoemde Diemer warmtenet. Als een collectief mogelijk blijkt, wordt een afzonderlijk/nieuw warmtenet beoogd.

Voor het collectieve bestaande en nieuwe warmtesysteem ziet Almere restwarmte, (houtige) biomassa en aquathermie als mogelijke bronnen. Almere beoogt hiernaast geothermie als mogelijke bron voor de verduurzaming van het warmtenet, en om de capaciteit te verhogen waarmee eventuele uitbreidingen mogelijk worden.

Almere zet in de overige wijken in op individuele warmteoplossingen, zoals warmtepompen, WKO, zonnewarmte (op dak) en infraroodpanelen.

Dronten

Dronten zet niet in op collectieve warmtesystemen, waardoor het creëren of aanjagen van grootschalige warmtenetten hier niet kansrijk lijkt. De gemeente laat de keuze voor een duurzaam energiesysteem bij de bewoners, en zet in op individuele warmteoplossingen op een natuurlijk vervangingsmoment, zoals all-electric en hybride warmtepompen. Kleine collectieve systemen zijn niet uitgesloten, maar worden niet door de gemeente geïnitieerd en vooralsnog nergens beoogd. Er wordt de komende jaren sterk ingezet op isolatie.

Daarbij wordt ingegaan op de technische kansen en waar mogelijk ook organisatorische kansen. Hieronder is per gemeente aangegeven of er potentie is en waar deze gezocht kan worden.

De eenduidige keuze voor individuele oplossingen heeft te maken met de bouwaard van de gemeente. Door de periode waarin het elektriciteitsnet is ontwikkeld, is netcongestie minder prangend dan in andere delen van Flevoland. Ook het gasnet is relatief jong, waardoor er geen grote onderhouds- of vervangingsopgaven voor de boeg staan. De kosten voor het in stand houden van het gasnet voor bijvoorbeeld hybride warmtepompen zijn relatief beperkt.

Wel geeft de gemeente Dronten aan in haar publieke stukken sterk aan het ontwikkelen te zijn. Hierdoor komen er in totaal 9.000 woningen bij voor 2050, waarvan voor 3.300 woningen al concrete plannen gemaakt zijn. Het nieuwbouwmomentum geldt hier. Bij deze nieuwbouw sluit Dronten collectieve oplossingen niet uit. En ligt voor een coöperatie hier dus potentieel een kans, al blijft de vraag hoe een coöperaties toekomstige bewoners kan vertegenwoordigen.

Dronten gaat er in de TVW nog van uit dat waterstof en groengas verder verkend worden wanneer er betere beschikbaarheid is. In Dronten wordt veel groen gas opgewekt door 2 lokale ondernemers. Hiermee is het -op papier- mogelijk om groot deel van Dronten te voorzien van groen gas. De gemeente wil echter niet in de markt ingrijpen en het lokale groengas inzetten voor de verwarming van het eigen woningbestand. Ze stimuleert de uitrol van (hybride of all-electric) warmtepompen.

Lelystad

Lelystad heeft nieuwbouwplannen, maar geeft nog niet duidelijk aan wat de beoogde warmteoplossing is voor deze nieuw te bouwen wijken. Wel is in bestaande nieuwbouwwijken, zoals de Warande, gebruik gemaakt van een warmtenet. Net als in Almere heeft Lelystad ook twee bestaande warmtenetten. Gelet op de "volgorde der wijken" die door de gemeente is gepresenteerd is te zien dat voornamelijk het centrum nu op de agenda staat voor collectieve oplossingen. De randgebieden van het centrum staan voor 2040 op de planning.

Bij het bestaande warmtenet in het centrum is het de vraag welke organisatievorm het overkoepelende warmtebedrijf onder de Wcw zal krijgen. Ook over de vorm van de toekomstige aanwijzing op basis van de huidige concessie -en het beoogde publieke warmtebedrijf na afloop van de aanwijzing- is tot op heden nog weinig bekend. Dit biedt een kans voor coöperaties om deelname in een warmtebedrijf te onderzoeken.

Lelystad zet in de huidige TVW in bepaalde gebieden in op collectief, en in andere gebieden op individuele warmteoplossingen, zoals all-electric oplossingen, hybride warmtepompen en duurzame gassen. Waarschijnlijk zal in het warmteprogramma voor meer wijken een collectieve oplossing als kansrijk bestempeld worden. Lelystad onderzoekt potentie voor nieuwe warmtenetten en de uitbreiding van bestaande netten. Ook onderzoekt de gemeente samen met Vattenfall en EnNatuurlijk welke duurzame bronnen beschikbaar zijn voor de warmtenetten, bijvoorbeeld geothermie. Ook hier is een rol voor coöperaties denkbaar.

Lelystad heeft een kader voor de uitvoer van de transitievisie, een van de activiteiten luidt "het bevorderen van lokale initiatieven". Daarnaast heeft Lelystad een subsidie uitgegeven voor het isoleren

van woningen in het kader van de isolatieaanpak. Deze subsidie is op moment van schrijven verlopen, maar er wordt gewerkt aan een vervolgsubsidie.

Noordoostpolder

Gemeente Noordoostpolder schetst weinig kaders in het gemeentelijke warmtebeleid over collectieve oplossingen. Noordoostpolder zet in op individuele warmteoplossingen, zoals all-electric warmtepompen en isoleren. De TVW geeft aan dat er gezocht zal worden naar kansen voor een collectieve isolatieaanpak, zoals gebeurt met het warmtenet in Nagele. Tot dusverre is er echter nog geen aanpak voor grootschalige collectieve warmte opgetuigd. Veel wijken worden in de TVW niet aangemerkt voor een collectieve oplossing, maar de opties blijven wel open.

Concrete aanknopingspunten vanuit de TVW en huidige stand van zaken zijn te vinden in Emmeloord en Luttelgeest. In Emmeloord wordt een warmtenet op aquathermie verkend. In Luttelgeest worden geothermiebronnen benut voor de glastuinbouw. De Noordoostpolder overweegt een verkenning om huishoudens op deze systemen aan te sluiten.

De potentie voor grootschalige collectieve systemen is beperkt; de Noordoostpolder kent in vergelijking met de rest van Flevoland relatief oude en kleine dorpskernen en een wijdverspreid buitengebied. Verder is het gemeentelijke beleid behoorlijk open, wat ruimte biedt om -kleinschalige- projecten te initiëren. Het is zaak om met de gemeente in gesprek te treden over de kansen voor een coöperatief warmtesysteem, welke rol ze ziet voor coöperaties en hoe de gemeente dit wil ondersteunen.

Urk

Urk ziet verschillende kansen voor warmtenetten. Bij de Port of Urk is 30 mei 2024 akkoord gegeven door de gemeenteraad voor het aanleggen van een zogenaamd 5e generatie warmtenet tussen de visverwerkende industrie en de nieuwbouw in de Zeeheldenwijk. Bij een 5e generatie warmtenet wordt lage temperatuur warmte uitgewisseld tussen verschillende afnemer/bronnen. Koude uitstoot van het verwarmen van woningen wordt aan de koelinstallaties van de visindustrie geleverd. Andersom gaat restwarmte van het industriële koelproces aan de woningen.

Naast de geplande nieuwbouw in de Zeeheldenwijk en Port of Urk geeft Urk aan in de toekomst te willen onderzoeken waar meer nieuwbouw gerealiseerd kan worden. Andere warmtenetten voor de bestaande bouw worden door Urk aangemerkt als interessant. Er zijn echter nog geen concrete plannen om de bestaande bouw aan te sluiten op een warmtenet. Het kan de moeite zijn om met de gemeente in contact te treden over kansen voor nieuwe initiatieven en de rol die de gemeente voor coöperaties voor ogen heeft.

De gemeente heeft recentelijk een warmtebedrijf opgericht. Door met de gemeente in gesprek te gaan kan de mogelijkheid worden verkend om als coöperatie een rol te spelen in het warmtebedrijf.

In het buitengebied van Urk en Urkerland wordt ingezet op all-electric en hybride oplossingen. In de buurten Urk Kom en Urk Noord wordt ingezet op hybride oplossingen i.c.m. hernieuwbaar gas.

De gemeente Urk noemt in de TVW energiebesparing door isoleren als 'spijtvrije' stap, voordat overgegaan wordt naar een duurzame warmtebron. Voor lagere

inkomens of gebouwen met een energielabel D of slechter geeft de gemeente Urk een subsidie uit voor isolatiemaatregelen.

Zeewolde

Zeewolde zet in op collectieve warmteoplossingen. EnNatuurlijk exploiteert reeds een warmtenet in de Polderwijk. Ze is van plan dit warmtenet verder uit te breiden. EnNatuurlijk geeft aan dat het aantal aangesloten woningen ongeveer verdubbeld zal worden. Het warmtenet wordt momenteel gevoed door een biogas-WKK. De gemeente doet onderzoek naar geothermie als vervangende duurzame bron. Dit onderzoek gebeurt in samenwerking met EnNatuurlijk en energiecoöperatie ENCOZ.

Hiernaast kent Zeewolde een nieuwbouwpoging boven Horsterveld Noord. Deze nieuwbouwwoningen hebben een warmteoplossing nodig en bieden dus een kans voor warmtenetten. Ook hier wordt de mogelijke rol voor coöperaties beperkt door het feit dat er nog geen bewoners zijn om te vertegenwoordigen.

Zeewolde zet naast uitbreiding van het bestaande warmtenet in op individuele warmteoplossingen, zoals all-electric oplossingen, hybride warmtepompen en duurzame gassen. Uit de TVW volgt dat voor de warmtepomp oplossingen minimaal tot schillabel B geïsoleerd moet worden. Voor de isolatie volgt geen collectieve aanpak uit de TVW.

Voor bepaalde wijken is nog geen voorkeursoptie aangemerkt. Dit betreft onder andere de wijken Krachtenveld, Gildenveld en Vestingveld. De gemeente staat mogelijk open voor coöperatieve initiatieven w.b.t. collectieve systemen.

10 Voorbeelden van projecten en de rol van energiecoöperaties

Het speelveld voor duurzame collectieve warmte in Nederland is volop in ontwikkeling. Gemeenten en coöperaties zoeken een goede manier om samen te werken, zij en de andere stakeholders moeten elkaar in dit proces leren kennen. De ontwikkeling van een warmtenet kost in de regel meerdere jaren.

Deze factoren maken dat er nog maar weinig coöperatieve warmtenetten in de exploitatiefase zijn. Dit neemt niet weg dat gemeenten en bewoners op veel plaatsen goede stappen zetten, waarvan we kunnen leren. Hieronder staat een verzameling coöperatieve projecten uit Nederland in uiteenlopende ontwikkelstadia. We geven een duiding van de rol die de coöperatie speelt en hoe ze in de samenwerking staat. We geven bovendien duiding van interessante facetten aan het project, zowel positief als negatief. Deze lijst is uiteraard niet compleet, maar ze biedt een beeld van de verschillende vormen die een project kan hebben.

ENCOZ

In Zeewolde inventariseert Energiecoöperatie Zeewolde (ENCOZ) deelname in een onderzoek naar geothermie als duurzame bron voor het bestaande grootschalige warmtenet van Ennatuurlijk. Het warmtenet draait nu namelijk op een combinatie van een biogas-WKK, warmtepompen en aardgas, bovendien wordt het warmtenet in de toekomst uitgebreid naar nieuw te bouwen delen van de wijk. Aanvankelijk beoogt Zeewolde uit een toekomstig datacenter van Meta als bron. Nu de bouw van het datacenter niet door blijkt te gaan speelt ENCOZ hierop in door de aandacht te vestigen op geothermie.

Omdat het warmtenet meer dan 1.500 aansluitingen heeft is het een grootschalig collectief. Na ingang van de Wcw zal de gemeente de concessie van Ennatuurlijk dan ook omzetten in een aanwijzing. Na afloop van de aanwijzing moet een publiek warmtebedrijf klaar het warmtenet overnemen. ENCOZ ziet op termijn ook een mogelijke rol als deelnemer van het warmtebedrijf.

- Een vroegtijdige en doorlopende dialoog met de gemeente maakt het mogelijk om samen plannen te maken en bij te schaven. Bijvoorbeeld bij het wijzigen van bronstrategie.
- Door nu een rol te nemen in de ontwikkeling van de duurzame bron kan ENCOZ samen met de gemeente optrekken. Hierdoor kan ze een toekomstige rol in het warmtebedrijf verkennen.

Thermo Bello

Warmtenet Thermobello in Culemborg is inmiddels operationeel, en 100% coöperatief eigendom. Het is een duurzaam warmtenet gevoed door warmte uit een drinkwaterbassin. Met 350 aansluitingen is het een kleinschalig collectief volgens de Wcw. Dit neemt soepelere regels met zich mee, wat maakt dat de coöperatie het warmtenet los van de gemeente had kunnen ontwikkelen. Toch is juist intensief samengewerkt met de gemeente. De lokale bewonersvereniging en gemeente betrokken middels een raamovereenkomst.

- De gemeente heeft woningontwikkelaars verplicht om op het warmtenet aan te sluiten. Ook heeft ze garant gestaan voor een -inmiddels afgeloste- bancaire lening voor het onderzoekstraject. Dit zijn goede voorbeelden van zaken die een gemeente kan inbrengen.
- Door op de juiste momenten overeenkomsten af te sluiten wordt duidelijkheid gegeven aan stakeholders, die hierdoor zekerheid hebben om commitments af te kunnen geven.
- Thermobello kiest ervoor om zich te gedragen (en identificeren) als warmtegemeenschap, ook al hoeft dit wat betreft de Wcw niet. Dit maakt het voor alle partijen duidelijk wat haar doelen zijn.

Warmtenet Oost-Wageningen (WOW)

In Wageningen werkt coöperatie WOW met de gemeente aan een duurzaam warmtenet voor ca. 440 woningen, gevoed door een centrale lucht-water warmtepomp.

De stakeholders is het eens over een joint-venture constructie waarin WOW en de gemeente beiden 50% eigenaar zijn. Deze joint venture wil op haar beurt 66% van de aandelen hebben in het warmtebedrijf waarbij de overige 33% bij commerciële partner Kelvin liggen.

- De coöperatie vraagt een garantstelling van de gemeente als inbreng.
- Er wordt intensief samengewerkt met commerciële partner Kelvin om technische kennis aan boord te halen. Kelvin wordt intensief bij het project betrokken met een rol van onderaannemer én als minderheidsdeelnemer in het warmtebedrijf.
- Door doorlopend met de gemeente samen te werken is gezamenlijk het plan ontwikkeld en aangescherpt. Er zijn samen keuzes gemaakt voor bijvoorbeeld de optimale bron. I.s.m. verschillende afdelingen van de gemeente zijn koppelkansen gezocht en is het plangebied bepaald.
- Er zijn op verschillende momenten overeenkomsten afgesloten met een woningbouwvereniging die een fors aantal deelnemende woningen kan garanderen. Dit legt een bodem onder het vollooperpercentage en verkleint zo het risico voor het warmtebedrijf. De woningbouwvereniging kan het plan op haar beurt meenemen in haar onderhouds- en renovatieplannen.
- Ondanks dat dit een klein collectief is, wordt gezocht naar een organisatie die publiek belang vertegenwoordigt in op grote lijnen de denkwijze van de Wcw volgt. (Een 50/50 deelname in de joint-venture zou voor grote collectieven echter niet zijn toegestaan.)

MeerEnergie

In de Amsterdamse wijk Middenmeer verkent coöperatie MeerEnergie een warmtenet voor ca. 5.000 woningen op basis van restwarmte afkomstig van de datacenters van Equinox (zogenoemde Datathermie), wat opgewerkt wordt met centrale warmtepompen. De samenwerking kent veel betrokken partijen.

De organisatie zoals momenteel beoogd wordt is: MeerEnergie als 100% eigenaar van het warmtebedrijf. Het warmtebedrijf besteedt de levering uit aan een leveringsbedrijf, wat ook in handen gaat zijn van MeerEnergie. De infra wordt uitbesteed bij een infrabedrijf, wat voor 51% in handen komt van MeerEnergie en 49% in handen van Firan. Firan heeft -als dochter van netbeheerder Alliander- technische expertise in de infra, maar besteedt installatie en onderhoud ook veelal uit.

Er zijn verschillende samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met de verschillende partijen.

- De gemeente is geen aandeelhouder, maar wel een belangrijke stakeholder waarmee een samenwerkingsovereenkomst is afgesloten. Ze is het bevoegd gezag voor het vaststellen van een warmtekavel en het aanwijzen van het warmtebedrijf, en voor verschillende vergunningen. Allerlei gemeentelijke afdelingen spelen bovendien een praktische rol; denk bijvoorbeeld aan sociale afdelingen, riolering, bestrating etc. etc.
- De gemeente zal dergelijk groot warmtenet ook in het warmteprogramma willen opnemen. Ze zou zelfs het verbieden van aardgas (middels aanwijsbevoegdheid) kunnen overwegen.
- Als de coöperatie enige eigenaar wil worden van een grootschalig collectief dient ze als warmtegemeenschap erkend te worden en zich volgens de regels hiervoor te gedragen.
- Ook deze coöperatie heeft samenwerkingsovereenkomsten afgesloten met verschillende woningbouwverenigingen om de samenwerking stapsgewijs concreet te maken.
- De coöperatie ontwikkelt haar draagvlak op verschillende manieren. Bewoners kunnen ze zich inschrijven als (betaald en meebeslissend) lid waarmee de coöperatie haar draagvlak kan aantonen en de mening van bewoners ophaalt. Vanaf een later stadium kunnen bewoners ook en voorlopig startcontract tekenen, waarmee volloop geborgd wordt.
- Dit project laat zien dat restwarmte niet gratis is -wat soms wel gedacht wordt-. Om de warmte uit te koppelen en eventueel op te waarderen naar een bruikbare temperatuur zijn installaties nodig die een forse investering vragen. Ook al is het energieverbruik tijdens de exploitatie laag.
- Een restwarmteproducent wordt door de Wcw verplicht om restwarmte uit te koppelen. Toch is een intensieve samenwerking met dergelijke bedrijven noodzakelijk. De gevraagd investeringen kunnen alleen gemaakt worden als er goede, langlopende afspraken gemaakt worden over bijvoorbeeld de capaciteit, aanlevert temperatuur en leveringszekerheid etc..

Paddepoel Energiek en Grunneger Power

In de stad Groningen onderzoeken de coöperaties Grunneger Power en Paddepoel energie de haalbaarheid van een warmtenet voor 3.500 woningen in de wijken Selwerd, Paddepoel en Vinkhuizen. Het is de bedoeling dat dit warmtenet verbonden wordt met het bestaande warmtenet van publiek warmtebedrijf warmtestad. Dit warmtebedrijf is in handen van de gemeente Groningen en het Waterbedrijf Groningen, en er wordt intensief met WarmteStad samengewerkt.

Grunneger Power heeft zich als coöperatie reeds bewezen in de opwek van duurzame energie. Haar reputatie helpt in het verkrijgen van draagvlak bij bewoners en maakt het eenvoudiger om met stakeholders zoals de gemeente aan tafel te komen. De coöperaties nemen het voortouw in de ontwikkeling, participatie en communicatie. De fysieke koppeling met het bestaande warmtenet maakt dat er een samenwerking moet worden gesmeed die rekening houdt met de bestaande technische situatie en reeds betrokken stakeholders.

- Bij een dergelijk grootschalig warmtenet zijn de regels van de Wcw belangrijk. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de Wcw eist dat de verschillende warmtenetten als een groot warmtenet moeten worden gezien en geëxploiteerd.
- Deze coöperatie heeft reeds ervaring met het investeren in projecten met een aanzienlijke schaalgrootte, wat een rol als deelnemer/ investeerder in een warmtenet aannemelijker maakt.
- Dit warmtenet komt voort uit de analyse van de TVW, en de gemeente zal het warmtenet waarschijnlijk opnemen in het aankomende warmteprogramma.
- De gemeente kan gevraagd worden om de inzet van aanwijsbevoegdheid te overwegen, ook gezien het gemeentelijke aandeel in het project.

WarmHeeg

Het Friese dorp Heeg heeft in haar Duurzame Dorpsvisie ambitieuze doelen gesteld. De Stichting Warm Heeg zet zich in voor het realiseren van een warmtenet gevoed door aquathermie, WKO en zon. Ook al heeft de gemeente geen rol als aandeelhouder van het warmtenet. Toch werkt de coöperatie nauw samen met de gemeente door onder andere vaste periodieke overleggen. De samenwerking met de gemeente is tussentijds vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomsten.

- Met een goede duizend woningen is een warmtenet in Heeg per definitie een klein collectief, de Wcw staat dus elke organisatievorm toe. Door als coöperatie het initiatief te nemen en geen privaat warmtebedrijf aan te trekken worden de belangen van alle bewoners vertegenwoordigd.
- De coöperatie verzorgt de communicatie met bewoners bijvoorbeeld over spijtvrije isolatiemaatregelen en geschiktheid van de woning.
- Door het kleinschalige karakter van het dorp biedt kansen en complexiteiten. Bij een breed gedragen initiatief is een hoog volloopercentage mogelijk. Daar staat tegenover dat de warmtedichtheid laag is, wat drukt op de businesscase. Bovendien zijn er relatief veel oudere huizen, waarbij een hoge aanvoertemperatuur en/of isolatiemaatregelen vereist zijn om op het warmtenet aan te kunnen sluiten.
- De stichting wil een warmtenet wat voor alle bewoners beschikbaar is. Daarom wordt gekozen voor een warmtenet op hoge temperatuur. Een private exploitant had vanuit economisch perspectief wellicht een ander ontwerp gemaakt en meer woningen buiten beschouwing gelaten, het zogenaamde "cherry-picken".

Energiek Nagele

In het dorp Nagele heeft coöperatie Energiek Nagele een lokaal warmtenet ontwikkeld en gerealiseerd; Nagele in Balans. Er is gekozen voor een nieuwe techniek, namelijk de combinatie van zonnecollectoren op platte daken en een ondergrondse seizoensopslag van HoCoSto. Middels een prijsvraag is het project uitgekozen als 1 van 27 proeftuinprojecten van het Programma Aardgasvrije Wijken. Hiermee is een subsidie van ruim 4 miljoen verkregen waarmee het project ontwikkeld kon worden. Er is samengewerkt met de gemeente en woningbouwvereniging Mercatus.

- Het warmtebedrijf wordt beheerd door een stichting "stichting Energiecollectief Nagele" De coöperatie Energiek Angele benoemt de raad van toezicht van de stichting.
- Het ontwerp speelt goed in op de lokale bouwkundige situatie.
- De coöperatie heeft met de juiste partijen samenwerking gezocht om techniek, financiering en organisatie te professionaliseren, er is bovendien een projectleider in dienst genomen.
- Er is een modulair concept ontworpen, wat stapsgewijs naar andere woningen uitgebreid kan worden.
- Hiernaast is een bewonersadviescommissie opgericht die de bewoners vertegenwoordigt.
- Ondanks tegenvallende technische resultaten heeft het project waardevolle kennis gegenereerd voor andere gemeenten en coöperaties, en hiermee de energietransitie gestimuleerd.

Ketelhuis WG

In de Amsterdamse Wilhelmina Gasthuis-buurt spant coöperatie KetelhuisWG zich in voor een warmtenet voor ca. 800 woningen. Dit net is op basis van aquathermie i.c.m. WKO als seizoensopslag. Het water wordt opgewerkt tot 70°C middels een centrale warmtepomp. Dit maakt aansluiten op het warmtenet voor meer woningen geschikt. Er is samenwerking gezocht met de lokale woningbouwvereniging. Als deze 70% van de huurder mee krijgt, mag ze alle woningen aansluiten, wat de haalbaarheid sterk vergroot.

- De coöperatie ontzorgt ook individuele bewoners en VvE's met bijvoorbeeld isolatie-advies, het verzwaren van de aansluiting voor elektrisch-koken en collectieve subsidie aanvragen. Dit ontzorgen is niet alleen attent; het verlaagt ook de drempel om aan te sluiten. Een hogere volloop zorgt voor lagere tarieven voor iedereen.
- Ook deze coöperatie creëert draagvlak stapsgewijs en op verschillende manieren. Door het werven van betalende leden. In een later stadium kunnen gebruikers meteen een startcontract tekenen.
- KetelhuisWG heeft als doel om de aansluittarieven laag te houden en dus de kosten te dekken met verbruikstarieven. Dit stimuleert bewoners tot verduurzaming omdat isolatie blijft lonen.

Energiek Poelgeest

In Poelgeest ligt een bestaand commercieel warmtenet waarvoor de gemeente samen met exploitant Vattenfall een verkenning aankondigt naar warmte uit Rotterdamse afvalverbranding middels een aansluiting op warmtehoofdtransportleiding WarmtelinQ. Bewonerscoöperatie Energiek Poelgeest is er van overtuigd dat een lokale en goedkopere bron mogelijk is. Ze voeren onderzoek uit naar alternatieve bronnen zoals aquathermie uit rioolwater (TEA) en uit oppervlaktewater (TEO). De coöperatie haalt 16.000 euro subsidie voor onderzoek op bij de provincie. Met Vattenfall is inmiddels een samenwerkingsovereenkomst getekend.

- Het bewonerscollectief heeft ervoor gekozen om actief invloed te zoeken tijdens de ontwikkelfase. Ze heeft de mening en het draagvlak van de bewoners opgehaald, en gehoor weten te vinden bij de gemeente voor haar ideeën.
- De coöperatie heeft actief ingespeeld op lopende planvorming en de mening van bewoners opgehaald. Door haar stem te laten horen krijgen bewoners inspraak op hun warmtevoorziening middels alternatieve strategieën.
- Ze wil mogelijk een rol vervullen in de warmteproductie (maar niet in distributie en levering) afhankelijk van welke van haar doelen in de exploitatiefase te behalen zijn, en welke visie de gemeente heeft voor het warmtebedrijf onder de Wcw.

Stichting Duurzaam Hoonhorst

De Stichting Duurzaam Hoonhorst is een zeer klein initiatief. Ze is initiatiefnemer en eigenaar van de 'dorpskachel'; een biomassaketel op lokaal resthout warmte levert aan een lokale sporthal en een school. De Stichting is eigenaar-exploitant van de bron en infra en ook warmteleverancier. Het systeem is kleinschalig, en valt onder de uitzonderingspositie volgens de Wcw. Zodoende stelt de Wcw geen eisen aan eigenaarschap, en is een stichting een geschikte entiteit, ook in de toekomst.

- Bewoners van Hoonhorst verzorgen door de stichting lokale en betaalbare warmte voor maatschappelijk vastgoed wat voor commerciële partijen weinig interessant zou zijn.
- Er is maximaal gebruik gemaakt van het soepele regime voor dergelijke (zeer) kleinschalige systemen.

11 Verdere ontwikkeling van een collectief warmteproject

Dit kennisdocument is gericht op de initiatie van een warmteproject, maar dit is slechts het begin. De vervolgstappen in het ontwikkelen van een warmteproject worden uitgebreid in kaart gebracht in het Buurtwarmte stappenplan van EnergieSamen.

Dit kennisdocument kun je zien als stap 0. De 12 stappen van het Buurtwarmte stappenplan zijn hier een logisch vervolg op. We raden iedereen van harte aan om het Buurtwarmte stappenplan door te nemen. Dit helpt (aspirant) coöperaties om een goed beeld te krijgen van wat er allemaal op hen af gaat komt bij het doorlopen van een warmteproject, en in welke volgorde. Op deze manier is het ook mogelijk om af te wegen wat je als coöperatie wel en niet moet willen. Het buurtwarmte stappenplan is in de volgende stappen uiteengezet:

Initiatie

1. Voorbereiding
2. Samenwerking en visievorming
3. Planvorming

Realisatie

7. Contractering
8. Uitvoering
9. Nazorg

Ontwikkeling

4. Ontwerp
5. Uitwerking
6. Investeringsplan

Exploitatie

10. Onderhoud
11. Optimalisatie
12. Vervanging

12 Contactinformatie van relevante partijen

Energie van Flevoland

Postbus 2026, 8203 AA Lelystad
E-mail: daarom@energievanflevoland.nl
Website: energievanflevoland.nl

Gemeente Urk

Tel.: 0527 68 98 68
E-mail: gemeente@urk.nl

Energie Samen

Tel.: 088 006 20 20
E-mail: mail adressen
Website: energiesamen.nu

Gemeente Zeewolde

Tel.: 036 522 95 22
E-mail: info@zeewolde.nl

Gemeente Almere

Tel.: 14 036
E-mail: contactformulier

Provincie Flevoland

Tel.: 0320 265 265
E-mail: info@flevoland.nl

Gemeente Dronten

Tel.: 14 0321
E-mail: contactformulier

Liander

Tel.: 088 542 64 44
E-mail: contactformulier

Gemeente Lelystad

Tel.: 14 0320
E-mail: energie@lelystad.nl

TenneT

Tel.: 0800 836 63 88
E-mail: servicecenter@tennet.eu

Gemeente Noordoostpolder

Tel.: 0527 63 39 11
E-mail: info@noordoostpolder.nl

Waterschap Zuiderzeeland

Tel.: 0320 274 911
E-mail: waterschap@zuiderzeeland.nl

